

**Tribunus Jogsegélyszolgálat Közhasznú
Egyesület**

**EFOP-5.2.2-17 -2017-00110
Család, munka és vállalkozás a Kárpát-
medencében**

***Módszertani összegzés
és szakmai ajánlások***

*Szerkesztette:
Nagy Ferenc Józsefné
2020.*

ISBN 978-615-00-7318-7

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
A Tribunus Jogsegélyszolgálat bemutatása	5
A projektben együttműködő határon túli szervezetek bemutatása.....	8
Szlovákiai Magyar Fiatal Vállalkozók Szövetsége .	8
Bástya Egyesület.....	9
Megyünk Előre Egyesület	10
Házi Tanítói Szolgálat.....	11
Bevezetés, a projekt által vizsgált problémák és kérdéskörök bemutatása.....	13
A családalapítás és gyermekvállalás pszichológiai háttere	20
Gyermek vállalásának motivációi	22
Anyává válás – természetes lelki folyamat vagy krízishelyzet?	24
Az apává válás lélektani hátteréről	25
A magyarországi család és munkapolitika története a rendszerváltás előtt.....	26
Politikai irányelvek Magyarországon: család és munkahelyteremtés	29
Vállalkozásalapítás és vállalkozói létforma	34
A vállalkozás pszichológiai háttere	34

A vállalkozói lét előnyei, hátrányai, hatása a családi életre, napi időbeosztásra, családi szerepekre	36
Kényszervállalkozás	40
Családi vállalkozások	41
Vállalkozás alapítás Magyarországon és a környező országokban.....	43
Előzetes felmérési eredmények	47
A felmérés összefoglalása.....	54
A projekt keretében elvégzett műhelymunkák összefoglalása, történelmi háttérrel	55
Nagycsaládosokat érintő szakpolitikai intézkedések, az egyes országokban	60
A munka és a család összeegyeztetése	63
Gyermekellátás, gyermekjóléti intézkedések.....	67
Lakhatási problémák és megoldásai.....	70
A vállalkozásalapítás és a vállalkozói hivatás női szemszögből, női vállalkozók, család és vállalkozás összeegyeztetésének kérdése	75
Házasság, családalapítás, válás.....	77
Adóterhek és kötelező kiadások a szomszédos országokban	79
Helyszíni szemle – régiós különbségek országhatáron belül..	83
„Előttem van észak – hátam mögött dél”: beszámoló tanulmányútjainkról	85
Összegzés – Ajánlás	103

A Tribunus Jogsegélyszolgálat bemutatása

A Tribunus Jogsegélyszolgálat Közhasznú Egyesületet 2004-ben hozta létre egy fiatal jogászokból álló csapat, melynek elsődleges célja a jogi segítségnyújtás.

A szervezet célja a hátrányos, kiszolgáltatott helyzetben levő magyar és európai állampolgárok jogi védelme, érdekképviselete, valamint a társadalmi jogtudat növelése. A Jogsegélyszolgálat céljai elérése érdekében fiatal jogászokat fog össze és szervez, tudományos tevékenységet végez, továbbképzéseket tart, kiadványokat szerkeszt.

A Tribunus Jogsegélyszolgálat elsősorban munkajogi, fogyasztóvédelmi és környezetjogi kérdésekkel foglalkozik.

Az egyesület Alapszabályában lefektetett célok:

– A Jogsegélyszolgálat célja a hátrányos, kiszolgáltatott helyzetben levő magyar és európai állampolgárok jogi védelme, érdekképviselete, valamint a társadalmi jogtudat növelése.

A Jogsegélyszolgálat célja a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése, az emberi és állampolgári jogok védelme.

– A Jogsegélyszolgálat külön figyelmet fordít a modern tőkés és globális gazdaság újfajta munkahelyein dolgozó alkalmazottak jogvédelmére, a munkavállalók jogainak tiszteletben tartására.

– A Jogsegélyszolgálat célja a környezettudatos és környezetkímélő termelési formák jogi úton történő kikényszerítése, fellépés a környezetet és a környezetvédelmi jogszabályokat sértő esetekben.

– A Jogsegélyszolgálat törekszik a fogyasztóvédelem területén a mindenkori vásárlók és felhasználók érdekében eljárni, jogaikról felvilágosítást adni, egyedi vagy tömeges jogsérelem esetén eljárást kezdeményezni.

– Jogsegélyszolgálat törekszik a parkolási díjak kapcsán felmerült viták rendezésének elősegítésére, képviseli a sérelmet szenvedettek érdekeit, közvetít az elfogadható parkolási rendszer kialakítása érdekében.

– A Jogsegélyszolgálat segítséget nyújt a társasházakban élők számára társasházi vitáik rendezése és érdekeik érvényesítése érdekében.

– A Jogsegélyszolgálat törekszik az állampolgárok – különösen a szociálisan hátrányos helyzetűekre és elesettekre – mindennapi élete során felmerülő viták rendezésének elősegítésére, képviseli a sérelmet szenvedettek érdekeit, közvetít az elfogadható megoldás meghozatala érdekében.

– A Jogsegélyszolgálat céljai elérése érdekében fiatal jogászokat fog össze és szervez, tudományos tevékenységet végez, továbbképzéseket tart, kiadványokat szerkeszt.

A Jogsegélyszolgálat munkatársai telefonon, e-mailben és személyesen fogadják az ügyfeleket, kérdéseket.

Az elmúlt években számos NEA által támogatott projektet valósítottunk meg, ezek keretében képzéseket, tréningeket szerveztünk, jó gyakorlatokat azonosítottunk és vettünk át, vagy épp felmérést végeztünk.

A projektek megvalósításához nagy segítséget nyújtottak egyesületünk tagjai és önkéntesei, de külsős szakértőket is bevontunk.

Célunk, hogy a hozzánk csatlakozó jogászoknak, joghallgatóknak minőségi tudást tudjunk átadni, gyakorlatot szerezzenek egyetemi éveik alatt, illetve az egyetemről kikerülve, a hozzánk kérdéssel fordulónak pedig hasznos segítséget tudjanak nyújtani.

A Tribunus Jogsegélyszolgálat Közhasznú Egyesület alapítói az alábbi küldetést határozták meg:

A Jogsegélyszolgálat karitatív küldetése:

- a hátrányos, kiszolgáltatott helyzetben levő magyar és európai állampolgárok jogi védelme, érdekképviselése, valamint a **társadalmi jogtudat növelése,**
- a hátrányos helyzetű csoportok **társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése,** az emberi és állampolgári jogok védelme.
- Külön figyelmet fordítunk a **munkavállalók jogvédelmére,** a munkavállalók jogainak tiszteletben tartására.

Munkánk során ezt szem előtt tartva végezzük napi tevékenységünket. A jogi segítségnyújtással megkönnyítjük a családok mindennapi életét, hisz segítjük őket eligazodni a jogi útvesztőkben, tanácsokkal látjuk el a hozzánk fordulókat munkajogi, fogyasztóvédelmi témákban.

Célunk, hogy a meglévő erőforrásainkat, kapcsolatainkat felhasználva segítsük az otthonteremtést, a munkavállalást és a vállalkozás alapítását. Szaktudásunk és innovatív módszereink révén megvalósuló programjainkon túl az eredményes és hatékony pénzügyi gazdálkodás megvalósítására törekszünk.

Az erőforrások leghatékonyabb felhasználása érdekében tevékenységünket igyekszünk összehangolni a magyar jogrend intézményeivel, illetve más civil szervezetekkel.

Célunk elérése érdekében széles körű tevékenységet végzünk, ezért sokrétű partneri és beszállítói kapcsolattal rendelkezünk. Szolgáltatásaink nagy részét saját szervezésű rendezvényeken, képzéseken keresztül nyújtjuk, de befogadjuk partneri kapcsolatainkon keresztül más szervezetek programját is.

A projektben együttműködő határon túli szervezetek bemutatása

Szlovákiai Magyar Fiatal Vállalkozók Szövetsége

A vállalkozások fejlesztése a felvidéki területeken is fontos kérdés. A Szlovákiai Magyar Fiatal Vállalkozók Szövetsége 2016-ban jött létre azzal a céllal, hogy segítse a vállalkozás indításában és vezetésében a fiatalokat, felhasználva a szövetség háttéranyagait, kapcsolatrendszerét és a szövetségben dolgozó szakemberek tudásanyagát. A kezdeményezéshez immáron több mint 600 fiatal vállalkozó csatlakozott. A szövetség ernyőszervezetként is erősíti jelenlétét, hogy a hozzájuk forduló vállalkozók a vállalkozásokkal kapcsolatos aktuális és minden egyéb más kérdésben is választ kapjanak.

Több tanácsadási lehetőség is nyitott az érdeklődők számára akár könyvelési, jogi, marketing, pályázati és arculattervezési témákban:

– Szakmai képzések és tréningek adnak alkalmat a kapcsolati rendszerek bővítésére

– A regionálisan vállalkozók köre, az őstermelői piacok, az expók és a kialakítások szervezése is a szövetség feladatköréhez tartozik.

A sikeres vállalkozásfejlesztés érdekében több szakemberrel és tanácsadóval dolgozik a szervezet, akik személyesen is elérhetőek.

A tanácsadáson és a szakmai képzéseken túl egy mentorprogram is elindításra került, de megrendezésre kerülnek különböző összejövetelek is.

Ezeken az összejöveteleken a vállalkozók szervezett és kulturált körülmények között tudnak kapcsolatokat kiépíteni, valamint megismerhetik egymás tevékenységét és ötleteket is gyűjthetnek.

Ilyen rendezvények:

- Felvidéki Expo
- Vállalkozói reggeli
- Termékbemutató és őstermelői piac

Ezek mellett Az év vállalkozója versenyt is rendszeresen meghirdeti a szervezet.

Bástya Egyesület

A Bástya Egyesület egy olyan szervezet, melynek egyik legfontosabb célja a Vicei Dsida Jenő Általános Iskola és a Magyardécsei Általános Iskola fenntartása, két kollégium működtetése. A szervezet segít az intézmény nehéz körülmények között élő és hátrányos helyzetű növendékeinek az esélyegyenlőség megteremtésében, így kollégiumi

lakhatásukat, taníttatásukat, étkezésüket és utaztatásukat is komoly anyagi hozzájárulással támogatják.

A 2006-ban alakult egyesület átfogó módon, több területen is igyekszik a hasonló helyzetben lévő gyerekek megsegítésére. Feladatuknak tekintik a Románia magyar lakta területein élő diákok anyanyelvápolását, hagyományaik őrzését, ehhez pedig az oktatásukban is aktívan részt vesznek.

A gyermekek lelki, mentálhigiénés állapotára is odafigyelnek az egyesület szakemberei, de a nehéz anyagi körülmények enyhítésére a gyerekek ruházkodásában és orvosi ellátásában is igyekeznek segítő kezet nyújtani.

Segítő tevékenységüknek a gyerekek továbbtanulásában is nagy szerepe van, hiszen mentorálják és ösztönzik őket tanulmányaik folytatására akár Románián belül, akár az országhatáron túl.

Megyünk Előre Egyesület

A szervezet egy olyan feladatot vállalt magára, mely példaértékű a civil kezdeményezések között.

Az emberi jogok és szabadságok intézményesített védelmével foglalkoznak, és ezeket a mindenki számára fontosnak tartott eszméket igyekeznek minél inkább népszerűsíteni, felhívni a figyelmet az esetleges diszkriminációkra és jogsértésekre. Ha kell, fellépnek az olyan tevékenységek ellen, mint a korrupció, visszaélések, a szabad véleménynyilvánítás hátráltatása. Olyan személyeket igyekeznek legfőképp támogatni, akik nincsenek teljes mértékig tudatában saját jogaikkal és lehetőségeikkel. Ezeknek az embereknek sokszor nyújtanak jogi támogatást is. Az egyesület a nemzetközi porondon is igyekszik segíteni. Olyan magánszemélyek jogorvoslatában is segítséget nyújt,

akik tartósan hasznos és kiemelkedő munkát végeztek környezetük és a közösség javára s annak hasznára.

Figyelik az országban zajló törvénykezési és törvényhozási eljárásokat, és amennyiben sértő vagy jogellenes lépés előkészületeit ismerik fel, abban az esetben igyekeznek ezt megelőzni.

Ők maguk is készítenek olyan törvényjavaslatokat és jogszabálytervezeteket, mely az emberi jogok és a szabadság védelmét elősegíthetik.

A felvilágosító és tájékoztató kampányok megszervezése és lebonyolítása mellett a székelyföldi önkormányzatokkal is tartják a kapcsolatot. Az innen kapott információk alapján akár lakóhelyükön is fel tudják keresni azokat az embereket, akik segítségre, védelemre szorulnak, továbbá tájékoztatást adnak az önkormányzatok vezetőinek a lakosság lehetőségeiről, de a hivatalnokok munkáját is segítik képzésekkel és tanácsokkal, különös tekintettel a veszélyeztetett munkafolyamatokra. Ezen folyamatok célja, hogy a hivatalok dolgozóit megkíméljék egy esetleges büntetőeljárástól, melybe önhibájukon kívül kerülhetnek.

Házi Tanítói Szolgálat

A 2010-ben alakult Házi Tanítói Szolgálat céljai:

1.) A gyerekeknek segítséget nyújtani az iskolai feladatok elvégzésében úgy, hogy a megszerzett tudást hatékonyan tudják hasznosítani.

2.) Megtanítani a gyereket az önállóságra, az önálló gondolkodásra.

3.) Harmadrészt pedig nem elhanyagolható cél a nevelés, amit leghatékonyabban a példamutatással valósíthatnak meg.

Mindemellett hosszú távú céljuk az, hogy tevékenységük által úgy kapcsolják be a családokat – szülőket, gyerekeket és nagyszülőket egyaránt – az oktatásba, hogy lecsökkenjen a távolság a családok és az iskolák között. Nem a formális oktatás, hanem az informális tudásszerzés ingoványos talaján tevékenykednek. Az élethosszig tartó tanulást tűzték ki lobogójukra. Új készségek, képességek kialakítása csakis nevelésen keresztül valósul meg.

Mit nyújt a Házi Tanítói Szolgálat?

1. az iskolai oktatásra épít
2. megtanít tanulni
3. gondolkodásra késztet
4. a megszerzett tudást aktivizálja
5. önállóságra nevel.

Mindezt nem csak a hagyományos módszerek alkalmazásával végzik, hanem játékosan, versenyszerűen, gyakorlatiasan kombinálva az ismert módszereket. De a legfontosabb, amire csak a Házi Tanítói Szolgálat ad lehetőséget, hogy NEVEL. Azzal, hogy leülnek az egyén mellé együtt indulnak el a tudásszerzés útján és útközben mindenki a neki megfelelő információval gyarapítja tudását.

Kiemelt rendezvényük: Nyári Iskola a szabadkai Magyar Tan-nyelvű Tanítóképző Kar tanítóival.

Bevezetés, a projekt által vizsgált problémák és kérdéskörök bemutatása

A magyar társadalomban a család tradicionálisan fontos helyet foglalt el. Az elmúlt évtizedek szociológiai és demográfiai vizsgálatai bizonyították, hogy az emberek számára a család fontosabb, mint az élet egyéb területei (munka, szabadidő, egyéb társas kapcsolatok stb.).

Ez nemcsak azok esetében volt így, akik éppen házasságban, családban éltek, hanem azok esetében is, akiknek családi állapota egyedülálló volt. A család fogalmához általában pozitív jelentés tapadt, a házasokat általában másoknál boldogabbnak tartották az emberek. A szűkebb család fogalma szorosan összekapcsolódott a házassággal és a gyermekneveléssel.

Úgy tűnik, az emberek számára az ideál szintjén a család házasságban élő és egy-két gyereket nevelő párban testesült meg.

A gyerekek közötti ideális korkülönbség és a család anyagi teherbíró képessége mellett egyre jobban szerepet játszik egy harmadik tényező is a testvér vállalásakor: vajon hogyan hatna a család gyarapodása az édesanya karrierjére?

A gyermekvállalás minden nő életében olyan esemény, mely függetlenül attól, hogy beosztottként vagy felső vezetőként, vidéken vagy a fővárosban dolgozik, a munkájára, a karrierjére óriási hatással lesz. Rövidebb-hosszabb időre mindenképpen kiesik a munkából, és feladatait, munkakörét valaki más fogja átvenni.

Sok esetben kérdéses, hogy a távollét után a munkáltatója visszavárja-e még?

És milyenek az esélyei egy anyukának, ha ezt a „munkától való igazolt távollétet” többször is eljátssza a karrierje során, mert több gyermeket szül?

Nagyjából egyértelmű a hazai képlet, hogy minél tovább távol marad egy anyuka a munka világtól – azaz minél több gyermeket vállal, és azok gondozása miatt egyre tovább marad otthon – annál nehezebben fog visszatérni.

Az egy-két évig távol lévő édesanyára még emlékeznek a vállalatnál, és ezalatt a szervezet életében sem történnek akkora változások, hogy ne lehessen visszailleszteni a csapatba a régi kollégát.

Ám öt-hét éves kihagyás alatt jelentős változások történhetnek: tulajdonosváltás, leépítések, új vezetők, akik már nem is ismerik a visszatérni szándékozó anyukát.

Ebben az esetben nincs senki, aki egy jó szót szóljon az érdekében, illetve sokszor a teljes csapat is lecserélődött már.

A családok társadalmi és anyagi helyzetét nagyban befolyásolja, hogy az anya meddig marad otthon a gyermekével, hogyan tud visszaintegrálódni a munkaerőpiacra. Sajnos a kisgyermekes szülőket – és itt leginkább a nőkre gondolunk – nem fogadják túl jól. Sok esetben nem tudnak visszatérni a korábbi munkáltatóhoz, mert nem megfelelő a gyermek mellett a munkaidő beosztás, vagy időközben messzebbre költöztek, vagy a munkáltató nem akarja visszavenni, mert a gyermek betegsége esetén meg kell oldani a helyettesítést, illetve egyéb többletköltséget is jelent.

Annak érdekében, hogy változás történjen a kisgyermekes nők kedvezőtlen munkaerő-piaci pozíciójában, az utóbbi években több kormányzati intézkedés született, nemcsak hazánkban, hanem a környező országokban is.

Az intézkedés-csomagok közül az egyik jellemzően a képzésben, továbbképzésben történő aktivitás növelését célozta, annak térítésmentessé tételével a gyermekgondozási ellátás időszaka alatt. A másik, a munkavégzési hajlandóság növelését kívánta elősegíteni úgy, hogy oldotta a gyermekgondozás ideje alatti foglalkoztatási korlátozásokat. E sorban a legutóbbi lépés a gyermekgondozási segély melletti munkavállalás megengedése volt.

Ezen intézkedések közös jellemzője, hogy a kínálati oldalt befolyásolják, a gyermekgondozási ellátást igénybe vevő nők képzésére, álláskeresési aktivitásának növelésére irányulnak, miközben szinte semmilyen lényegi lépés nem történik annak érdekében, hogy a speciális családi teendőkkal könnyebben összeegyeztethető álláshelyek száma növekedjen. Így az intézkedések e csoport munkaerő-piaci jelenlétét, helyzetét eddig még nem igazán befolyásolhatták.

A gyermekgondozási ellátás bevezetése óta fontos szerepet tölt be a foglalkoztatási gondok enyhítésében, a munkaerő-kínálat szabályozásában, átmenetileg kivonva a munkaerőpiacról a kisgyermekes nőket. Míg azonban az ellátási időszak letelte után a visszatérés a teljes foglalkoztatottság időszakában zökkenőmentes volt, a 90-es években részben objektív okból – a munkahelyek tömeges megszűnése –, részben pedig az e réteget sújtó – jóllehet munkáltatói szempontból magyarázható – diszkrimináció miatt ez gyökeresen megváltozott. Az érintettek döntő hányada a teljes ellátási időt igénybe veszi, s a hosszú távollét alatt még a törvény által korábban is engedélyezett részidős foglalkoztatás is ritka. Hazánkban a jelenlegi kormányzati intézkedések ugyan már lehetővé teszik, hogy az anyuka a gyermek féléves korától az ellátás igénybevétele mellett teljes állásban munkát vállaljon, ugyanakkor ennek nemcsak jogi

akadályai lehetnek, hisz meg kell oldani a gyermek napközbeni elhelyezését is.

Jogsegélyszolgálatunk elsődleges célcsoportját a családok alkotják, hisz egy-egy egyén jogi problémája kihat a család teljes életére.

A Wikipédia szerint a **család** emberek közössége, vagy több közösség kapcsolata, ahol a tagok között leszarmazotti kapcsolat van, házasság vagy örökbefogadás.

A családok tagjai általában hasonló tulajdonságokkal rendelkező emberek (általában ugyanazon rasszba tartozóak). Az európai (nyugati) típusú társadalmakban a családot közvetlen leszarmazással („vérrokonság”), házassággal, örökbefogadással (vagy hasonló jogi kötődéssel) jellemzik. Számos antropológus vitatja azt, hogy a „vér” kapcsolata szó szerint értendő; mások pedig a nem nyugati típusú társadalmakat hozzák példának, ahol a „vérrokonságtól” eltérő elvek érvényesülnek abban, hogy kiket tekintünk családnak.

A család funkciói:

– **Reprodukciós („népesség-újratermelő”) funkció:** A reprodukciós funkció legegyszerűbben azt jelenti, hogy az utódok világra hozatala és felnevelése tipikusan a család keretei között történik. A család legfontosabb társadalmi funkciója, mivel ez biztosítja a társadalom újratermelődését, emellett az utódok felnevelése biztosítja magának a családnak a reprodukcióját is.

A szülői generáció idős korában csak akkor számíthat gondozás-ellátásra (közvetlenül vagy közvetítéssel) ha vannak olyanok, akik ezt nyújtani tudják.

A gyerekek világra hozatala és nevelése semmivel sem pótolható érzelmi töltést visz a család életébe.

– **Pszichoszociális funkció:** A mentális egészség szempontjából alapvető fontosságú, hogy az egyén része legyen egy szociális kapcsolatrendszernek. A család az a szerkezeti forma, ahol ez a szociális tér legnagyobb valószínűséggel előfordulhat.

A pszichoszociális funkció a család egyik alapvető funkciója, stabil, kölcsönös mentális biztonságot jelentő érzelmi kapcsolati hálót biztosít. A pszichoszociális funkció a társadalom számára is kulcsfontosságú, hiszen a társadalom primer érdeke, hogy a család, mint részrendszer jól működjön. A nagyobb, családon túli szerkezeti formák is csak akkor tudnak közösségként létezni, ha az egyéneknek megvan az érzelmi háttérvilága.

– **Irányítási és ellenőrzési funkció:** a család és gyermek magatartásának szabályozása. Fontos a helyes viselkedési formák elsajátítása különböző szituációkban. Egy külső szemlélő ezeken a normákon keresztül ismeri meg a családot.

– **Érzelmi vagy emocionális funkció:** A család feladata az egyén egyensúlyi helyzetének visszabillentése, érzelmek egyensúlyban tartása. Továbbá az egyénben felgyülemlett feszültségek feloldása. Fontos a lelki támasz, mert a társadalom elől a menedék szerepét is betölti, éppen ezért a családot egy intim közösségnek is nevezzük.

– **Szocializációs (nevelő-társadalmasító) funkció:** A szocializáció az a folyamat, amelyben az egyén megtanulja azokat az ismereteket, értékeket, normákat és szabályokat, amelyek birtokában a társadalom megfelelően tud működni. A szocializáció folyamatában a családnak kitüntetett szerepe van: itt alakulnak ki azok a vezérlő értékek, melyek a későbbi életben megszabják cselekvéseink fő irányát, más emberekhez való viszonyunk alakításának képességére hat, itt

alakul ki az egyén társadalmi szerepkészlete (apa, anya, férfi, női szerepek).

A szocializáció kétirányú folyamat: formálja a család felnőtt tagjait is (felelősségvállalás, közös döntéshozatal, toleranciakészség), ugyanakkor társadalmi tanulási folyamat is, mely a család egészére vonatkozik. Mivel a szocializáció jelentős része családi keretek között zajlik, ezért a szocializációs funkció a család funkciórendszerének fontos eleme. A szocializáció azonban nemcsak a család keretei között történik, hanem a családot körülvevő közösségekben, különféle intézményekben. Fontos kérdés, hogyan változott a szocializációban a család és más ágensek szerepének aránya.

– **Szellemi-kulturális funkció:** A család közvetíti és egyben alakítja a kulturális értékeket, hagyományokat, egyidejűleg a különböző aktuális információk napi közvetítője, így a véleményformálódás egyik elsődleges színtere.

Az egyén számára nem csak az a fontos, hogy hozzájusson a számára szükséges információkhoz, hanem hogy legyen egy olyan vonatkoztatási kerete, amely segít szelektálni és értelmezni a rázúduló információ áradatot. Az információk szelektálása, értelmezése egyéni feladat. A háttérben a család egyrészt kialakítja azokat a logikai struktúrákat, amelyek segítségével a feladat elvégezhető, másrészt segít az egyénnek az információ feldolgozásban. Mindez feltételezi a családon belüli állandó információáramlást, ám ez időigényes és együttlétet feltételez.

– **Gondozó-ellátó funkció:** A család a még, vagy időlegesen, vagy már önellátásra képtelenek (kisgyermek, betegek, idősek) gondozásának, ellátásának legtermészetesebb szervezőmódja.

Azért a legtermészetesebb, mert a család közel van a gondozásra, ellátásra szorulóhoz fizikai és mentális, érzelmi értelemben is (akit szeretünk, azt szívesebben, odafigyelőbben gondozzuk és ő sem érzi magát annyira kiszolgáltatottnak). A rászoruló gondozás -ellátása általában a család szokásos tevékenység szerkezetének kisebb-nagyobb módosításával megoldható.

A gondozás-ellátáshoz a családi keretben az alapfeltételek általában adva vannak, míg intézményes ellátás esetén ezeket az alapfeltételeket is meg kell teremteni. A gondozás-ellátás szükség esetén szervesen beépül a család tevékenységrendszerébe.

A családalapítás és gyermekvállalás pszichológiai háttere

Életünk egyik legjelentősebb változása az, amikor szülővé válunk. Szerencsés esetben ennek idejére van befolyásunk. A párok többsége sok szempontot vesz figyelembe, részben beszéltünk ezekről jelen kiadványban, de nézzünk most egy újabb szempontot, ami igen fontos.

A család- és szociálpolitikai döntésekre mind hatnak azok a döntések, melyek egyéni, párkapcsolati, családi szinten születnek meg. Nézzük meg ezen döntések és következményeik lélektani hátterét!

Mielőtt a gyermekvállalás mögött húzódó motivációkról beszélünk, érdemes figyelembe vennünk azt a XX. századi, igen jelentős demográfiai változást.

Erre Massimo Livi-Bacci egy 1983-as tanulmányában világít rá.¹ Amíg a korábbi századokban a nők többsége évtizedeket töltött a reprodukciós feladatok ellátásával, vagyis a várandósság, szülés, szoptatás időszakára életének jelentős részét kitöltötte, addig ma ez néhány évre csökkent. Rövid, ámde jelentős szakasza lett a nők életének a gyermekvállalás, kisgyermek-gondozás időszaka.

Az élet számos más területére igaz, ahogy a családalapításra is, hogy egyéni irányítás alá került, befolyásolhatjuk, tervezhetjük, időben hátrébb sorolhatjuk akár. Mindennek

¹ idézi: VARGA Katalin – SUHAI Gábor: Szülés és születés – lélektan innen és túl. Budapest, Pólya Kiadó, 2010. 30.p.

meg van az előnye és a hátránya is. A cél az, hogy a gyermekek kiegyensúlyozott, megfelelő anyagi háttérrel rendelkező családokban éljenek. Ebben a családtervezésnek nagy szerepe van. Felértékelődött a tudás, a képzettség, az iskola utáni munkatapasztalat megszerzése, ami mind az első gyermek születésének időbeni eltolódását eredményezi. Előnyös, hogy ideális esetben egzisztenciális biztonságba érkezik a gyermek. Demográfiai szempontból azonban van negatív hatása annak, hogy az elsőszülő nők életkora emelkedett, hiszen rövidebb reprodukciós időszak alatt kevesebb gyermek születik.

Nézzük számokban: jelentős változás történt a rendszerváltás óta.² 1990-ben az első gyermek megszületése átlagosan a 23. életévre tehető, míg 2018-ban ez a 28,8. év. A nagyobb mértékű emelkedés 2010-ig következett be, 2011-2018 között ez mindössze 0,4 év. Az emelkedés azonban nem állt meg.

Ha ennek pszichológiai hátterét, következményeit is figyelembe vesszük, akkor elmondható, hogy a kiemelt életesemény ugyan nagyobb figyelemmel jár, de számos szorongás forrása is lehet.

Az, hogy a szülővé válást, kisgyermekes időszakot, hogy éli meg egy szülő, szülőpáros, nagyban befolyásolja a későbbi gyermekvállalási kedvet.

² KSH: A születések és a termékenység irányzatai és demográfiai jellemzői. <http://www.emet.gov.hu/felhivasok/felhivas151/?fbclid=IwAR0aTATJv0jjabwk62i9BTCH1TWDUL2PgLbfMKB29WS3lOTduxe7oSNzshc>

Gyermek vállalásának motivációi

10 évvel ezelőtt még áttekinthető méretű szakirodalma volt a perinatális pszichológiai problémáknak. Azóta számtalan tanulmány, cikk, edukációs és élményszintű írás született arról, hogy a gyermekvállalás nem könnyű időszak egy nő életében, és felvállalhatóak a negatív érzések is. Most a vállalt gyermektelenség témájában érzékelhető hasonló visszafogott kommunikáció. Talán ebben is lesz szerencsés változás.

Minden embernek joga van döntést hozni saját szülőségéről, ahhoz pedig nincs, hogy másokat ebben a témában megítéljen. A mi dolgunk jelen kiadvánnyal az, hogy azokat, akik a gyermekvállalás mellett döntenek, segítsük.

Nézzük meg, milyen motivációk mentén jut el egy pár a szülővé válásig – amennyiben ezt tervezési, döntési folyamat előzi meg.

A hagyományos családmódel ma is egy szülőpárból és egy vagy több gyermekből áll. Szülővé válni egyszerre társadalmi berögződés és evolúciós készletetés. Ideális esetben mindez egybeesik az egyéni és párkapcsolati vágygal.

Sajnos nem minden esetben van ez így.

C. Molnár Emma kitűnő megfogalmazásában beszélhetünk vágyott és akart várandósságról.³ Az akart várandósság mögött

³ Dr. C. MOLNÁR Emma: A női önértékelés konfliktusai. In: C.

MOLNÁR Emma – FÜREDI János – PAPP Zoltán (szerk.):

sokféle anyai motiváció húzódnak meg: a gyermekkel a leendő szülő saját felnőtt státuszát szeretné megváltani, lehet célja a gyermekvállalásnak a párkapcsolat megmentése, a leendő nagyszülőknek vagy a partnernek való megfelelés, a munkahelytől való menekülés.

Ma már nem olyan evidens egy pár életében, hogy a kapcsolatukat közös utóddal teljesítsék ki, mint volt az a most nagyszülő-korba lépő generációnak.

„Végeredményben azt mondhatjuk: a szülővé válás a párkapcsolat próbaköve, nagy erőpróbája, amelyet inkább csak az érett személyiségek megalapozott kapcsolata képes komolyabb zavarok nélkül kiállni.”⁴

Szilágyi Vilmos gondolata egyre inkább beigazolódik. A nők szerencsés esetben érznek valamiféle reprodukciós vágyat, ami elég nagy motiváló erő lehet. A gyermek utáni vágy azonban nem születik meg minden nőben, férfiakban pedig még kevésbé, és ez még jól funkcionáló párkapcsolatban is lehet így.

Szülészet-nőgyógyászati pszichológia és pszichiátria, Budapest, Medicina Kiadó, 2006., 28-29. p.

⁴ SZILÁGYI Vilmos: *A nemek viszonyának jövője. Egyenrangúság, nyitottság, önmegvalósítás*,

Budapest, Háttér Kiadó, 2010., 227-228. p.

Ha ideális esetben gyermek születik, azzal együtt család és szülőpáros is születik. A párkapcsolati terhet az eltérő szerepfeladatok, a lelki és fizikai nehézségek jelentik. A babagondozás feladatai mellett fontos figyelni az anya saját, babától független igényeire, és fontos az apa jóllétét is szem előtt tartani.

Anyává válás – természetes lelki folyamat vagy krízishelyzet?

Zavartalan várandósság esetén egy nőnek 9 hónapnyi felkészülési ideje van arra, hogy elfogadja gyermekét, saját anyaságát, a testi és lelki változásokat, melyek egy része a szülés után is megmarad. A kiegyensúlyozott várandósság és gyermekágyas időszak során a legjobb esetben a kismama magabiztos anyává válik, aki elfogadja azt az új helyzetet, melyben korlátozva van, felelőssége van.

Mindezek ellenére olyan örömeket élhet meg, melyek nem vagy nehezen pótolhatóak mással. Ideális esetben a problémamentes várandósságot komplikációmentes szülés, és támogató, segítő közegben, teljességében megélt gyermekágyas majd kisgyermekes időszak követ. A munkába egy kiteljesedett, hatékonyságra törekvő, új személyiségbeli erősségekkel rendelkező nő áll vissza. Mindez megkönnyítené a 2. vagy további gyermekek vállalását. És amellett, hogy egészséges, testi, szellemi, érzelmi értelemben is jól fejlődő gyermekeink legyenek, a cél az lenne, hogy a munkaképes és dolgozni vágyó édesanyákat segítsük ennek elérésében.

A helyzet azonban nagyon sokszor nem ideális. A perinatális hangulatzavaroktól a szülés utáni depresszió át a pszichózisig igen sokféle pszichés nehézség adódhat a szülés környékén, és következményeként. Ma már szerencsére felvilágosultabban kezeli a köztudat az ilyen jellegű problémákat, kitűnő szakemberek és hatékony terápiák támogatják a nőket. Ha segítünk az édesanyának, a gyermeknek is segítünk, ezt mindig szem előtt kell tartani!

Az apává válás lélektani hátteréről

Szerencsére ma már az is kutatott pszichológiai tárgy, hogy a család születésében miként van jelen az édesapa, milyen változásokon megy keresztül, milyen nehézségekkel kell megküzdenie.

Donald W. Winnicott kitűnő angol pszichiáter már az 1960-as években arra hívja fel a figyelmet könyvében⁵, hogy az apáknak teret kell adni, hogy rendszeresen kettesben is eltölthessenek időt a gyerekeikkel.

A férfi számára éppolyan lelki munka az átalakuló párkapcsolattal, a megváltozott felelősséggel, az újonnan érkezett gyermekkel megbarátkozni. Miközben a környezet, a társadalmi megítélés is átalakulóban van, hiszen a férfiatól egyre nagyobb arányú szülői részvételt várunk el.

⁵ WINNICOTT, D.W.: *Kisgyermek, család, külvilág*, Budapest, Animula Kiadó, 2000.

A kétkeresős családokban elengedhetetlen mindkét szülő aktív részvétele a gyermeknevelésben ahhoz, hogy a család stabil, jól működő rendszer legyen.

Az, hogy egy apa kompetens szülőnek érezze magát, így ösztönözve legyen az egyenlő mértékű munkamegosztásra, az anyáknak kiemelt szerepe van.

Van elmozdulás abban a beidegződésben, hogy a jó anya 3 évig kizárólag gyermekének szenteli magát és oroszlánrészt vállal a háztartás vezetésében és a gyermeknevelésben, önmagát feláldozva. De az elmozdulás ellenére a mai napig nehéz feladat egy anyának elfogadni saját, családtól és gyermektől független igényét a lazításra, kikapcsolódásra, később motivált munkavégzésre.

Márpedig mindezek megteremtésében ideális esetben az apa a partner.

A magyarországi család és munkapolitika története a rendszerváltás előtt

Ahhoz, hogy megfelelő képet kapjunk a jelen helyzetről, és kutatásaink valóban elősegítsék a jelenlegi intézkedések még inkább hatékony végrehajtását és azok tovább gondolását, egészen az ún. „Ratkó – Korszak” családpolitikájához kell visszautaznunk.

Fontos, hogy megértsük a ma kialakult helyzetet, a társadalmi változásokat és azok jelen korra gyakorolt hatásait a XX. század második felének politikai és szociális gondolkodásmódján keresztül.

Lényeges, hogy a világháború utáni magyar politikai gondolkodásmód elválaszthatatlan a szociálpolitikai mindennapjaitól.

Mint ahogy ma is, akkor is erőteljes hatást gyakorolt a két témakör egymásra, bár teljesen más módon, mint napjainkban. Az egyik fontos és alapvető különbség a gazdasági szemléletekben keresendő. Amíg a már említett Ratkó Anna nevéhez fűződő, mesterségesen előidézett demográfiai robbanás elősegítéséhez nem társultak megfelelően átgondolt és előremutató gazdasági elemzések, úgy napjainkban ez egy külön pillér, melyen a családpolitika megtámaszkodhat.

A „Ratkó-korszak” Ratkó Anna 1949 és 1953 közötti népjóléti, majd egészségügyi miniszterségének, illetve tágabban az 1950 és 1956 közötti fél évtizednek a népesedéspolitikára utaló elnevezése. Az abortusztilalom és a gyermektelenségi adó miatt a természetes szaporodás üteme ezekben az években jelentősen nőtt. A terhességmegszakítás tilalmát 1956 júniusában oldották fel, a gyermektelenségi adót pedig az 1956-os forradalom után törölték el. Az ebben a fél évtizedben született generációt, Ratkó-gyerekeknek hívják. Ha ezen a vonalon megyünk tovább és nem hagyjuk figyelmen kívül a generációs változásokat, akkor a nem csak Ratkó-gyerekekről, hanem Ratkó-unokákról is beszélhetünk. S hogy miért fontos ez? Mert ennek a korszaknak a politikai hatalom által előidézett népesség-robbanása napjainkban, a XXI. század első évtizedeiben éri el gazdasági hatásait.

Magyarországon a születések száma és a gyermekvállalási kedv legnagyobb növekedési mutatói 1974-1975 között érték el csúcspontjaikat.

Az akkori elgondolások pozitív hatásai között mindenképpen meg kell említenünk, hogy hazánknak abban az időben, valamint az utána következő 25-30 évben nem voltak akut demográfiai és ebből adódó közgazdasági problémái.

A gyermekvállalást a pártállam igyekezett minél korábbi életszakaszra kitolni. Ebből adódóan a társadalom igencsak aktív, munkaképes mintát tükrözött, hiszen a korai gyermekvállalás eredményeképpen a Ratkó-gyermekek a 90-es éve elején is keresőképeseek voltak, gyermekeik pedig már szintén kiléptek a munkaerő piacra, így az eltartó/eltartott arány, kedvező képet mutatott.

A 80-as évek elejére részben a gyermekvállalás ösztönzésére megalkotott intézkedések eredményezték, hogy az azelőtti demográfiai egyensúly lassan felborulni látszott. Munkanélküliség kezdte felütni a fejét sok családban, bár a gyermekvállalások még ekkor sem csökkentek igazán.

Ha ebben az időszakban körülnézünk a szomszédos országokban, akkor azt látjuk, hogy a helyzet évekre, sőt évtizedekre előrevetítve már ekkor aggasztó volt, de még mindig nem olyan súlyos, mint pl. a Varsói Szerződés egy másik országában, Romániában.

Az ottani vezetés családpolitikája talán a legkiemelkedőbb módon tükrözi a tudás és racionalitás teljes nélkülözését. A román vezetés diktatórikus ipari és mezőgazdasági „forradalmának” következménye, egy elszegényedett, termelés és fizetéképtelen ország, ahol mindezek dacára a '80-as évektől kezdve legalább 5 gyermek vállalására köteleztek minden 25 és 40 közötti nőt. A folyamatos abortusztilalom megtöltötte az árvaházakat, a szakszerűtlen és illegális terhességmegszakítások pedig olykor emberáldozatot is követeltek. A romániai „Dekrét-gyerekek” fogalma azokra igaz, akik az 1966-tól egészen 1990-ig érvényben lévő abortusz tilalom miatt születtek meg.

A fentiekben leírt kép nagyon távol áll a szocialista Magyarország helyzetétől. Pusztán kitekintés, szélsőség, mely alapjaiban és elméleteiben szinte mindenhol hibás.

Összességében elmondhatjuk, hogy 1950-es évektől egészen a rendszerváltásig hazánk egy olyan családpolitikát folytatott, melynek hatásait pusztán 20-30 évre előre vetítve elemezte, pedig szociológiai szempontból az ilyen intézkedéseket sokkal átgondoltabban és nagyobb körültekintéssel kell meghozni.

Az 1989-90-es rendszerváltáskor már érezhető hatásai voltak az akkori pártállam több évtizedes család és munkapolitikájának, melynek megoldásait 1990 után azoknak kellett kitalálniuk, akik ennek a korszaknak sok szempontból elszenvedői voltak.

Politikai irányelvek Magyarországon: család és munkahelyteremtés

A szocializmus családpolitikáját, valamint a munkahelyekkel kapcsolatos intézkedéseit a rendszerváltás nagyban átformálta. Természetesen ezen intézkedések hatásai sohasem érzékelhetőek egyik napról a másikra. A KGST összeomlása, valamint a Varsói Szerződés megszűnése nagyban átformálta Európa gazdasági és demográfiai térképét. A szabad utazás és munkavállalás, a külföldi élet lehetősége mind-mind befolyásolták a mai helyzet kialakulását, melynek lökést adott az Európai Unióhoz történő 2004-es csatlakozás, majd az azt követő Schengeni Egyezmény és az ezzel járó teljesen szabad mozgás és munkavállalás, illetve családalapítás az egyes külföldi országokban. Ne szaladjunk ennyire előre. Még csak 1991-et írunk, ahol a születések száma viszonylag magas, a KSH adatai szerint mintegy 127.000 fő.

Ez a szám azonban folyamatosan csökkent és statisztikai adatokat nézve a 90-es évek végére, 1999-ben, már mindösszesen csak 95.000 fő.

Mindemellett a korábban többször említett Ratkó gyerekek és unokák lassan elérik azt a kor, amikor nyugdíjba vonulnak, vagyis nem képezik részét a munkaerőpiacnak. Az egyensúly felborulását (eltartó/eltartott) csupán napjainkra érjük el, a korábbi kormányok erőfeszítései ellenére generációs kimaradások jelentkeztek, így tehát a munkaerőpiacon a 90-es és 2000-es években nem történt érdemi utánpótlás szakképzett és jól teljesítő munkaerőből.

A rendszerváltoztatás éveiben szembesülnünk kellett a munkaerő piac aránytalan és átgondolatlan problémáival is, mint ahogy sok más országnak is a keleti blokkon belül.

Ez a 90-es évek végére egyfajta gazdasági mélypontot eredményezett, tetemes államadósság és a piacgazdaság feltételeinek megteremtésével járó problémák mellett. Bár megjelentek a multik, és a nagy létszámú munkahelyteremtést biztosító nyugati nagyvállalatok, ám ezek a cégek a teljesítményorientált gondolkodásmódot prioritizálták, a munkafeltételek biztosításánál a munkavállalók családtervezése nem játszott kiemelkedő szerepet. Gondolunk itt elsősorban azokra a nőkre, akik az eddigi kissé diszkriminatív megkülönböztetésben próbáltak érvényesülni, most pedig lehetőségük nyílt az önképzésre, érvényesülésre tudásuk legjavával. A hagyományos családmodell azonban továbbra is elsősorban az anya szerepéhez kapcsolja a gyermek nevelés feladatait, főleg kisgyermek korban.

Szintén KSH adat, miszerint a 2012-es évtől látványosan csökken azon 20 és 40 év közötti nők száma, akik magas gyermekvállalási arányt mutatnak.

2014-re a születések száma már alig éri el a 91.500-at. Nem volt kérdés: lépni kell, mielőbbi intézkedésekre van szükség a családalapítási kedv elősegítésére egy olyan átfogó programmal, amely arányaiban egyenlő feltételeket fogantat a munkavállalás tekintetében is.

Az Európai Unió már 1996/97-ben megfogalmazta, hogy a munkavállalóknak, főként a nőknek olyan feltételeket kell biztosítani a munkavállalásra, mely elősegíti a családteremtést, ezáltal megakadályozva egy-egy ország népességének elöregedését.

Magyarország Kormánya családvédelmi akcióttervet indított, megállapodás és rendelkezés született a munkaadókkal és az őket képviselő szervezetekkel, melyek azon túl, hogy egy-egy családi vagyonszösségnek könnyítést jelentenek anyagi oldalról, szorgalmazzák a női munkavállalók időbeosztásának és munkafeltételeinek arányos könnyítését, elősegítve ezzel a gyermeknevelést és a gyermekvállalást.

2010-ben indult el az a kormányprogram, mely a családok gazdasági helyzetének könnyítését vette célba. A 2008-as gazdasági világválság után szükség volt egy olyan átalakításra a rendszerben, mely bizonyos anyagi terheket levesz a családok válláról.

Az intézkedések kiemelkedő eleme volt a családi adókedvezmény bevezetése.

A családi adókedvezmény a gyermekes családok fenntartóit, tehát a szülőket érintik, és hatása a pénztárcákban is kézzel fogható. Már az egy gyermekkel rendelkező családoknál is lehetőség van arra, hogy a szülő igénybe vegye az adókedvezményt, melynek hatására azonos bruttó fizetés mellett nagyobb nettó összeget kap a munkavállaló.

A vállalt gyermekek számával a kedvezmény is nő, így pl. a három gyerekes családoknál a szülő már bruttó jövedelmének legnagyobb részét kézhez kapja.

2014-től újabb programok indultak, ennek egyes elemei a következők:

- a családi járulékkedvezmény, mely a kis jövedelemmel rendelkezőknek nyújtott segítséget
- a gyermekgondozási támogatások bővülése, mely magában foglalta a GYED extrát és a diplomás GYED-et, valamint a munkavédelmi akciótervet is, aminek értelmében a kisgyermekes anyukákat foglalkoztató munkaadók számára a munkavállaló járulékai után kedvezmény járt, a gyermek három éves koráig.
- Ettől az évtől kezdve az otthonteremtés jegyében a hitelek kamatkedvezményei már azokra a családokra is érvényesek voltak, akik csak egy gyermeket vállaltak, vagy csak egy gyermek vállalását tervezték.

2015-ben ismét újításokat hozott a magyar kormány a családalapítás és a gyermekvállalás ösztönzésére:

- Igénybe vehető lett az adókedvezmény, ami az első házások adóalapját csökkentette
- Szintén ebben az évben válik ismertté a CSOK mozaikszó, mely a Családok Otthonteremtő Kedvezményét takarja. Ezt a 40 év alatti párok vehették igénybe, amennyiben legalább két gyermeket hajlandóak vállalni. A kezdeti 500.000 forintos támogatás egészen 2.500.000 forintig terjedt a gyermekek számától és a vásárolni kívánt lakás vagy ház korszerűségétől függően, gondolunk itt az energiatakarékos fenntartásra, mint meghatározó tényezőre.

2016-ban ismét jelentős intézkedések kerültek bevezetésre.

- Az adóalap kedvezmények emelkedtek.

- A CSOK kedvezmény jelentősen ugrott, hiszen új lakás vásárlása esetén, valamint három gyermek vállalását követően már 10 millió forintot lehetett igényelni, mely a korábbi támogatási felső határ közel háromszorosa lett.
- Ezekkel együtt az új lakások általános forgalmi adója 27%-ról 5%-ra csökkent, mely további pozitív hatást eredményezett.

Elérkeztünk 2018-hoz, mely úgymond a családok éve és amikor számtalan intézkedés történt az előző, már önmagában is kedvező helyzet még inkább jobbá tételére. Ezt további intézkedések segítették 2019-ben. Ennek a két évnek az együttes eredményei a következők:

- Babaváró támogatást vezettek be a 40 év alatti nők számára, 10 millió forint erejéig, melynek törlesztése a megszületett gyermek után igencsak kedvező lett.
- A CSOK már használt lakás vásárlására is felhasználható, a felső határ három gyerek után pedig 15 millió forint lett.
- A CSOK adminisztrációs költségei is csökkennek.
- Bölcsődei helyek bővültek és könnyebb lett a hozzáférés a lombik programhoz.
- Kiterjesztik az ingyenes gyermekétkeztetést.
- A szülők diákhitelét két gyermek után a felére csökken, a harmadik gyerek megszületése után a tartozást eltörlik.
- A családok jelzáloghitel tartozásának fennálló részéből a harmadik gyerek után 1 millió forintot vállal át az állam és minden további gyermek után újabb 1 millió forinttal lesz kevesebb a tartozás.
- A negyedik gyermek után az anyának megszűnik az SZJA fizetési kötelezettsége.
- Lehetőség van komoly autóvásárláshoz nyújtott támogatási összegre a nagycsaládosok esetében.
- A kisgyermeket gondozó nagyszülők esetében gyermekgondozási díj igénylésére is van lehetőség.

Ezekkel az intézkedésekkel Magyarország jelen pillanatban a térség egyik élen járó országa a családalapítás és annak anyagi támogatása terén.

Vállalkozásalapítás és vállalkozói létforma

A vállalkozás pszichológiai háttere

A magyarországi vállalkozások jelentős többsége kis és középvállalkozás, melynek kapcsán elmondható, hogy ebbe a szektorba tartozó cégek jelentős mozzanatát képezik a magyar gazdaságnak. Éppen ezért mindent el kell követnünk annak érdekében, hogy ezt a szektor támogassuk és fejlesszük.

A vállalkozásindítás Magyarországon nem túl bonyolult eljárás, legalábbis ami a bürokratikus részét illeti a dolognak. Ez persze egy sikeres vállalkozáshoz kevés, még talán akkor sem elegendő, ha egy rendkívül jó és innovatív ötlenünk van a tevékenységi körünk felépítésére.

A vállalkozás beindításához – legyen szó akár egy egyéni vállalkozás, akár egy kft. megalapításáról – alapvetően olyan személyiségre van szükség, aki szembe tud nézni az önállóság buktatóival, az irányítás és „építkezés” felelősségével és nem riad vissza a folyamatosan érkező nehézségek megoldásától. Pszichológiai tanulmányok bizonyítják, hogy a vállalkozók személyiségét magasabb lelkiismeretesség, nyitottság, extraverzió, illetve érzelmi stabilitás jellemezi. Eltérés van azonban a teljesítményorientáltság és a stressztűrő képesség terén.

Bizonyára mindannyian fel tudunk sorolni olyan vállalkozókat és cégvezetőket, akiket inkább törtetőnek neveznénk, és persze vannak olyanok is, akik jobban törekednek a biztos és

megalapozott előre jutásra az irányított cég előremenetelét illetően.

Egy vállalkozás beindításánál a jó ötlet, annak ellenére, hogy nem feltétlenül elég, mindenképpen szükséges és megkerülhetetlen. A vállalkozások egyik legalapvetőbb elve, hogy az elején sosem egyszerű, a gyors és könnyű haszonszerzés pusztán az eseteket elhanyagolható százalékában valósul meg. Sokan már itt feladják, megriadnak attól, hogy nem látják a végét a dolgoknak, csak zajlik körülöttük a világ, sokszor a tempót is nehezen tudják tartani. Mindemelllett egy vállalkozónak kicsit mindenhez érteni kell. Közgazdaság, könyvelés, menedzsment, jog és HR. Ha nem is profi mindegyikben, annyi tudásra mindenképpen szükség van, hogy a vezetőt ne tudják megvezetni, hiszen a saját zsebére megy a dolog. Ez egyfajta pszichés nyomást és felelősséget eredményez, melyhez a megfelelő megküzdési stratégiák elengedhetetlenek.

A vállalkozói személyiségek egy a Közgazdasági Szemle, XLIX. évf., 2002. januárjában megjelent írása szerint rugalmasan alkalmazkodnak a változó körülményekhez, kitartók, viszonylag jól tűrik a stresszt, és kompetenciájukból adódóan az előnytelen helyzeteket is képesek a maguk javára fordítani – így a legtöbb helyzet kihívás számukra, nem pedig megoldhatatlan akadály.⁶ Az önállóság átélése ötletességet és kreativitást eredményez, és ez összekapcsolódik azzal az élménnyel, hogy a munka végzése önmagában jelent örömet számukra, ezért igen spontának és merészek a problémamegoldásban. Kevésbé hagyják magukat befolyásolni a körülmények vagy mások véleménye, illetve elvárásai által,

⁶ KÖ Natasa: A nagyvállalkozói mélyinterjúk pszichológiai értelmezése.

<http://epa.oszk.hu/00000/00017/00078/pdf/ko.pdf>

reformerek, de megőrzik a régi értékeket is, tehát konzervatívoknak is mondhatók.

Ez persze nem azt jelenti, hogy minden sikeres vállalkozó rendelkezik ezekkel a jellemvonásokkal.

A kialakult képet, mely szerint megítélünk egy vállalkozót sok tényező befolyásolja. A kifelé mutatott és mesterségesen kialakított magabiztosság sokszor szorongó és bizonytalan belsőt takar, melyet egy ilyen létformában a környezet nem tolerál. Vállalkozóként (bármilyen „szinten” éljük is ezt a létformát) érdemes megtalálni a munka mellett azt a kiegyensúlyozottságot, mely nem torzítja el személyes jellemvonásainkat, és amely a munka okozta stresszt nem vetíti ki a magánéletünkre, arra a lehető legkisebb negatív hatással van.

A vállalkozói lét előnyei, hátrányai, hatása a családi életre, napi időbeosztásra, családi szerepekre

A munka sokaknak csak egy állandósult pénzkeresési lehetőség azon dolgok finanszírozására, melyek az életben valóban örömet okoznak: utazások, a családi együttlétek, lakás, autó, személyes használati tárgyak stb.

Ezeknek az embereknek általában egy szint elérése után már nincs motivációjuk a szakmai továbblépésre. Az, hogy vállalkozásba kezdjenek, sokaknak meg sem fordul a fejében.

Vannak viszont olyanok, akik akár karrierépítés, akár a munkavégzés szabadságának egyfajta megteremtése miatt, vagy éppen egy hirtelen adódó lehetőség hozta helyzet kihasználásának érdekében vágnak bele egy saját üzletbe.

A vállalkozásnak előnye is, hátránya is van, szinte minden területen.

Aki megalkot egy céget, és elkezdi vele életvitelszerűen foglalkozni, az sokszor rengeteg előnyét tapasztalja a vállalatalapításnak.

Az első és egyik legmeghatározóbb szó az talán az életvitel, hiszen amikor saját magunknak keresünk, akkor azt egyfajta életvitelként tesszük, a saját cégünk a saját „gyerekünk”. Ilyenkor nincs megalkuvás, hogy mivel foglalkozunk, a munka sokszor okoz örömet, hiszen olyan dologba vágunk bele, melyet szívesen csinálunk. Ráadásul szaktudásunkat és tapasztalatainkat maximálisan kiaknázzhatjuk, a menedzsmentet magunk alakítjuk, mi határozzuk meg, hogy saját cégünk szervezeti struktúrájában mi az, ami fontos, mi az, ami kevésbé érdekes. Az egyes területek fejlesztése is rajtunk múlik: ha érzékeljük a változtatás szükségességét, akkor nem kell engedélyt kérnünk a felettesünktől, abba az irányba tudunk elmozdulni, mely szerintünk a legjobb hatással lesz a vállalkozás életére.

Bár sokszor elhangzik az a mondat is, hogy egy saját vállalkozásnál előny, hogy az embernek nincs főnöke, ez azonban nem feltétlenül igaz. Főnök mindig van, egy vállalkozás számára a megrendelő vagy az ügyfél a főnök. Hiszen ő fizet, az ő igényeit és kéréseit kell a lehető leginkább kielégíteni a bevétel és az esetleges hosszú távú, jövedelmező kapcsolat zökkenőmentes kialakításának érdekében.

Előnyöket már jócskán soroltunk, most nézzük a hátrányokat! Egy vállalkozás bürokratikus és felelősségteljes vezetéséről már esett szó, de most konkretizáljuk ezeket. Adózás, jogi kérdések és szerződések, könyvelési gondok, munkavédelem, előírások ismerete, betartása és betartatása. Ezek mind olyan kérdések, melyekhez egy cégvezetőnek akaratlanul is értenie kell, legalább alapszinten.

Az utóbbi években pl. az adatvédelmi intézkedések európai bevezetése adott okot a vállalkozásoknak a fejfájásra és a tanulásra egyaránt.

A GDPR bevezetésével sok helyen teljes folyamatokat kellett átalakítani azért, hogy megfelelő legyen a cég működése a vonatkozó előírásoknak. Újabb negatívum lehet egyesek számára a folyamatos továbbképzés, úgy a tulajdonos – ügyvezető számára, mint az alkalmazottaknak is, akiknek a cégvezető kell, hogy biztosítsa tudásuk naprakészen tartását. Ez sokak számára másodlagos, és számos példát láthatunk, ahol ezt elhanyagolják, pedig a színvonalas munkavégzés érdekében ez rendkívül fontos feladat.

A következő pontot az előnyök és a hátrányok halmazba is sorolhatnánk, hiszen mindez személyiség függő. Ez nem más, mint a szabad időbeosztás, melyet vállalkozóként mi magunk kell, hogy megtegyünk, napirendünket magunk alakítjuk. Ennek a kérdéskörnek létezik egy mellékága is, ez pedig a feladatok leosztása.

A napi időbeosztásunk nagyban befolyásolja a hatékonyságunkat. A sikeres vállalkozó egyik ismérve, hogy idejét pontosan és optimálisan osztja be és mindig tudja, hogy melyik kérdésre mennyi időt kell és érdemes fordítani. Az idő pénz – halljuk sokszor. Valóban, az elvesztegetett és rosszul felhasznált idő, elvesztegetett pénzt is jelenthet. Az időbeosztást azonban nem mindenki tudja optimálisan kezelni, van, aki elvész a részletekben, nem képes a fő irányvonalakon maradni, ezért apró, kis jelentőségű témakörök vonják el a figyelmét és az idejét. És ahogy írtuk, ehhez szorosan kapcsolódik a feladatok leosztása, egy – egy kisebb, nem vezetői hatáskörbe tartozó munka átadása a kollégák vagy beosztottak számára. Jó vezető az, aki ezt hatékonyan tudja megtenni, hiszen egy növekvő cégben egy idő után nem tudunk mindent magunk elvégezni.

Fontos, hogy olyan munkaerőt vegyünk magunk mellé, akinek a munkájában bízunk. Ez a jelenkori Magyarországon rendkívül nehéz, de mindig meg lehet találni azt az embert, akinek a munkabére igenis megéri a teljesítményét.

Fontos témakör még a vállalkozói létforma családra, illetve a magánéletre gyakorolt hatásai.

Sokan küzdünk időhiánnyal akkor is, amikor alkalmazotti státuszban vagyunk egy munkaadónál. Kevés idő jut a házastársra, gyermekeinkre, rokonainkra, barátainkra és olykor saját magunkra is. Egy vállalkozás vezetésénél azonban ennél többről van szó. Sokkal több a stressz és sokkal több problémát kell megoldanunk a mindennapokban, mint alkalmazottként, ráadásul, ha az előzőekben kifejtett időgazdálkodással is gondjaink vannak, akkor elveszünk a munka áradatában, ami egy idő után lelki és akár fizikai problémákhoz is vezethet. Egy családostól nő vagy férfi vállalkozó esetében az is tényező, hogy a gyermek és a család eltartásának evidensnek kell lennie, az anyagi körülményeket mindig és minden gazdasági helyzetben biztosítani kell. Amíg alkalmazottként minden hónap elején megkapjuk ugyanazt az összeget, amelyet megszoktunk, addig a vállalkozásnál a saját fizetésünk legnagyobb mértékben rajtunk múlik. Ennek a pszichés terhelésnek a hatását sokszor a család is érzi, ez pedig nem jó. Vállalkozásunk esetében el kell fogadnunk, hogy nincs két egyforma hónap. Előrelátónak, anyagilag is megfontoltnak kell lennünk, hogy soha ne legyenek likviditási problémáink. Optimális esetben nem hordjuk haza a munkát, legalábbis szellemi értelemben a munkahelyi gondjainkat csak kis mértékben visszük haza, esetleg a házastársunkkal történő megbeszélés szintjéig. Ennek így kell lennie akkor is, ha alkalmazottak vagyunk és akkor is, ha a saját vállalkozásunkat vezetjük.

Bár korábban írtuk, hogy egy saját vállalkozás egyfajta életvitelt jelent, de ez nem azt jelenti, hogy a családunk, a gyerekeink számára is a mi vállalkozásunk kell, hogy jelentse az ideális életvitelt.

Kényszervállalkozás

Mi jut eszünkbe először arról a szóról, hogy kényszervállalkozás? Hogy valaki kénytelen vállalkozni? Ez kicsit visszás. Egy vállalkozásba általában önként, saját akaratunkból kezdünk bele. Pedig a kényszervállalkozás szó szerint olyan kényszerhelyzetet jelent, amikor a vállalkozó nem lát más megoldást létfenntartásának biztosítására, mint hogy saját cégalapításba fog és abból él majd.

A kényszervállalkozások olyan, leginkább mikro- és kisvállalkozások, ahol az alapító vagy cégtulajdonos a saját szakmájának és szaktudásának egyfajta átmentését hajtja végre azzal, hogy saját vállalkozásba kezd. Egy munkaviszony megszűnése, az adott piaci réteg leépülése is eredményezheti azt, hogy valaki nem tud elhelyezkedni, viszont ért ahhoz, amit csinál. Így lesz belőle kényszervállalkozó, vagyis egy olyan valaki, akit nem a saját vállalkozás célja motivál, inkább csak munkahelyet hoz létre magának. Ezek a cégek sajnos sok problémával küzdenek, nem csak Magyarországon, hanem mindenhol a világon, s ezek a problémák zömmel a saját szemléletükből adódnak. Az ilyen típusú vállalkozók éppen az adott kényszer, illetve pusztán megélhetés biztosítása miatt létrehozott vállalkozói szemlélet miatt nem igazán bíznak azokban a vállaltirányítási módszerekben, melyek a világ számos országában bebizonyították hatékonyságukat.

Egyik alapelvük, hogy mindenkit ki kell szolgálni, mindenkinek meg kell felelni. Talán furcsán hangzik, de ez a szemlélet a legtöbb esetben folyamatos anyagi gondokhoz, likviditási problémákhoz vezet. Sokkal jobb módszer lenne, ha megszerzett szaktudásukat és sok éves tapasztalatukat egy adott, szűkebb megrendelői és ügyfélkör speciális kiszolgálására használnák fel.

Fontos kérdés ez, hiszen ahogy korábban is említettük a mikro- kis- és közép vállalkozások teszik ki a hazai cégek több, mint

85%-át. A kényszervállalkozásokat semmiképpen nem szabad magukra hagyni, hiszen sokszor kiváló szakemberek hozzák létre ezeket, akik a cégvezetésre kevésbé alkalmasak. Hozzáértő segítséggel sikeres és jól működő cégekké lehet tenni őket.

Családi vállalkozások

A családi vállalkozások sokszor nagyon hangzatosak. Hiszen milyen jó is az, amikor apa vagy anya felépít egy céget, melybe aztán az utód is bekapcsolódik. Ez persze sokszor nem valósul meg, mert a gyermek a maga útját szeretné járni, de ennek az ellenkezője is előfordul, amikor a gyerek egy idő után teljes egészében átveszi a családi vállalkozást és éppúgy a sajátjának tekinti, mint a szülei, akik létrehozták azt.

A családi vállalkozások alapja ismét a pszichológia, az egymás kölcsönös tisztelete és a szinte feltétel nélküli bizalom. Mindez persze nem árt, ha társul egyfajta tudatossággal. A családi vállalkozások épp annyi veszélyt jelentenek az életünkre, mint amennyi előnnyel is járhatnak. Mivel a saját vállalkozásunk a munkahelyünk, ezért nem árt mérlegelni, hogy mennyire kiegyensúlyozott és egészséges a magánéletünk ahhoz, hogy képesek legyünk egész nap konfliktusoktól mentesen dolgozni úgy, hogy közben családtagjaink egyben munkakapcsolataink is.

Miként tudjuk kezelni egy munkahelyen az alá-fölé rendelt viszonyokat szereteteinkkel úgy, hogy egy otthoni szituációban lehet, hogy teljesen más lesz az irányító és a végrehajtó egy adott kérdésben.

Aki családi vállalkozást fontolgat, az mindenképpen elé kell, hogy menjen ennek a kérdésnek, és hosszú otthoni beszélgetések után alapos és megfontolt döntést kell, hogy

hozzon, szem előtt tartva annak hosszú távú lehetőségeit vagy buktatóit.

Ez a téma azért is kell, hogy szóba kerüljön, mert a családi vállalkozás optimális esetben talán a legjobb felépítésű cég lehet, amennyiben ügyesen csináljuk. Számos előnye közül, a XXI. század egyik nagy problémája, az időhiány is orvosolható vele, hiszen egy családi vállalkozásban van lehetőségünk a család teljes magánéletét a munkához igazítani, vagy adott esetben fordítva. Gondolunk itt a gyermekekkel való foglalkozásra, a magánéleti teendők megoldására.

Erre egy Nyíregyházán tett tanulmányúton láthattuk a legjobb példát projektünk során.

A szabolcsi megyeszékhelyen szakembereink egy fagyaltozót látogattak meg, amely családi vállalkozásként üzemel évtizedek óta. A szülők persze szerették volna, ha gyermekeik viszik tovább a vállalkozást, de a gyerekek ezt nem akarták. Így aztán saját életút bejárásába kezdtek, melynek során dolgoztak Budapesten, tanultak és dolgoztak külföldön, tapasztalatot és tudást gyűjtöttek. Végül mégis visszahúzta őket a szívük és az eszük is Nyíregyházára, ahol beszálltak a családi üzletbe. Azóta újabb fagyizók nyíltak, melyek már a gyerekek érdemei. Így családi vállalkozásról beszélhetünk, ugyanakkor nem egy helyen és egy időben van jelen a család a munkahelyen, hiszen mindenki a saját kis vállalkozását üzemelti. Ezzel elkerülhetők a konfliktusok.

A fent leírt példa jól mutatja, hogy a családi vállalkozás nem elvetendő dolog, sőt mindig lélekemelő és presztízs értékű, ha egy cég generációkon át vezetve van, az alapítóktól egészen a legutolsó leszármazottakig.

Nagy és neves multinacionális cégek közül is számtalan felsorolható ebben a kategóriában, de hangsúlyozni kell, hogy ez nagyban függ a család összetételétől.

Vállalkozás alapítás Magyarországon és a környező országokban

Sem Magyarországon, sem a vizsgált országokban egy vállalkozás alapítása nem olyan nehéz feladat. Ha az ember megfelelő elhatározással rendelkezik, akkor szabadon és többféle módozat közül is választhat. A könnyű ügyintézés előny, székhelyként saját lakást is meg lehet adni még egy gyártó tevékenységnél is, a tevékenységi körök között pedig gyakorlatilag szabadon és korlátlan módon válogathatunk, vállalkozásunk tevékenységei között egymástól teljesen eltérő tevékenységek is szerepelhetnek. Ez alól kivételt képez az a pár tevékenység, melyek vagy végzettséghez kötöttek (ez inkább az egyéni vállalkozókat érinti), vagy azok a tevékenységek melyek bizonyos engedélyek vagy jogosultságok megléte mellett választhatók. Ezeket a kritériumokat Magyarországon a KSH, vagyis a Központi Statisztikai Hivatal tartja számon.

A könnyített adózási formák miatt és számtalan költségelszámolási lehetőség következtében, melyek jelentősen csökkenthetik az adóalapot, alig lehet felsorolni olyan hátrányokat, melyek a vállalkozás alapítása ellen szólnának.

A magyarországi vállalkozási formáknak több fajtája is van:

Egyéni vállalkozás: az egyéni vállalkozói igazolvány azon magánszemélyeknek javasolt, akik egyszemélyben folytatják tevékenységüket, jellemzően alkalmazottak nélkül.

Mindezek mellett az egyéni vállalkozói tevékenység nem zárja ki az alkalmazottak lehetőségét. Ennél a formánál a korábbi években jellemző volt az EVA, vagyis az egyszerűsített vállalkozói adó, mely nemrégiben megszűnt. Helyette az egyéni vállalkozók többsége a KATA adózási formát választja, mely szintén egy egyszerűsített formula. Lényege, hogy havi 50 illetve 75 ezer forint befizetésével minden járulékot megfizet maga után

a vállalkozó és a költségelszámolással sem kell bajlódnia évi 12 millió forintos értékhatárig.

Egyéni cég: gyakorlatilag majdnem azonos az egyéni vállalkozással azzal a különbséggel, hogy ebben az esetben az egyéni vállalkozó a cégbíróságon történő bejegyzését kéri, melynek következtében köteles pénzügyi beszámolót készíteni. Kötelezettségeiért ugyanúgy korlátlanul felel, mint az egyéni vállalkozó. Előnye kevés, hiszen könyvelése és adminisztrációja sokkal kedvezőtlenebb, mint az egyéni vállalkozásé.

Betéti társaság: a leginkább kedvezőtlen, egyben a legkevésbé kedvelt vállalkozási forma. A betéti társaságot egy beltág és egy kültag alkotja. A beltág korlátlanul felel a céggel kapcsolatos kötelezettségekért, így ha nagy a baj, akkor a beltág akár mindenét elvesztheti tartozások és adósságok fejében. Alapítása bonyolultabb, mint az egyéni vállalkozásé, ügyvéd szükséges hozzá és valamennyi tőke, bár tőkeigénye minimális. Már pár 10 ezer forinttal is létrehozható.

Korlátolt Felelősségű Társaság: a korlátolt felelősségű társaság, vagy Kft. alapítása szintén ügyvédhez kötött. Cégbíróságon bejegyzett cégforma, tőkeigénye minimálisan 3 millió forint és ez nem csak pénz, hanem úgynevezett apport is lehet. A legkedveltebb társasági forma Magyarországon.

Egy alapító tag esetén csak a jegyzett tőke erejéig felel az alapító a cég vagyoni helyzetéért, több alapító esetében pedig az egyes alapítókhoz jegyzett tőke mértékéig vonhatók felelőségre a tulajdonosok. A Kft-ben a tulajdonrész megszerzésének függvényében az alapítók döntési joggal rendelkeznek és osztalékban részesülhetnek.

Részvénytársaság: Az Rt. egy cégbíróságon bejegyzett tőkeegyesítő formula, ezen belül zártkörűen működő és nyílt, vagyis tőzsdén jegyzett változatot különböztetünk meg. Előbbi esetében 5 millió, utóbbi esetében 20 millió forint tőke szükséges az alapításhoz. Ezek a Kft-hez hasonlóan apportként is bevihetők. A tulajdonosok (több alapító esetén) a bevitt értéknek

megfelelően részvényt szereznek, ennek mértékében van szavazati joguk a döntéseket illetően a közgyűlésben, mely a társaság legfőbb döntéshozó szerve. Részvényből többfélét is kibocsáthat a társaság. Vezetője az elnök, melyet a háromtagú vezetőség közül a tagság választ, de Zrt. esetében olyan döntés is születhet, hogy a társaság képviselőjét egy személy, a vezérigazgató látja el.

Szövetkezet: cégbíróságon bejegyzett, legalább 7 fő alapításával létrejött forma, melyben a tagok csak vagyoni hozzájárulásuk mértékéig tartoznak felelősséggel. Tőkeigénye minimálisan nincs meghatározva és az apportban is bevihető. Itt a tulajdonosok legalább 75%-a köteles aktívan részt venni a szervezet munkájában és minden tulajdonosnak egyenlő szavazati joga van a döntéseket illetően. Legfőbb döntéshozója a közgyűlés, ugyanakkor rendelkezik felügyelő bizottsággal. Vezetését 3 tagú elnökség látja el.

Amennyiben a tagság 7 fő alá csökken és új tag nem kerül felvételre, úgy 6 hónap elteltével a szövetkezet automatikusan megszűnik. Az igazgatósági tagok és az elnök mandátumát 5 évre szavazza meg a közgyűlés. A szövetkezet határozott időre vagy egy adott cél eléréséig is alapítható, illetve határozatlan időre is létrehozható.

Mezőgazdasági őstermelő: mezőgazdasági növényeket termelői tevékenységét vagy állattenyésztői munkát végző magán-személy. Ezt a formát falugazdászoknál és járási hivatalokban lehet regisztrálni. A tevékenységhez termőföld használatát vagy tulajdonjogát kell igazolni. Az egyes mezőgazdasági, vagy állattenyésztési munkafolyamatokat külön szabályrendszerek igazgatják. Érdekessége, hogy akár már 16 éves kortól elkezdhető, abban az esetben, ha az illető nem egyéni vállalkozó, és rendelkezik őstermelői igazolvánnyal.

Hasonló vállalkozási formák érhetők el a környező országokban is.

Szlovákia a közelsége, valamint a magyar nyelv használata miatt kedvelt helyszín vállalkozás alapításhoz a magyar vállalkozók körében is. Itt egy korlátolt felelősségű társaság már 5000 euró nagyságú törzstőkével alapítható, az alapítás kb. 12 napot vesz igénybe. Az adóadminisztráció sajnos itt sem egyszerűbb, mint hazánkban.

Szerbiában már 500 euró összegnek megfelelő törzstőkével alapítható Kft (DOO). Mivel Szerbia szabadkereskedelmi megállapodást kötött Oroszországgal, valamint a CEFTA-n keresztül számos volt Keleti-blokkba tartozó állammal való kereskedés során is alacsony vámtarifa érvényes. A befektetők részére jelentős adókedvezményeket és támogatásokat biztosítanak.

Romániában Kft. minimális, 200 Lejnek megfelelő összegű törzstőkével alapítható, viszont az áfa regisztráció nehézkes. Akár egy személy is alapíthat ilyen céget, de a részvénytársasághoz már több fő kell. Itt a minimum tőke, ami az alapításhoz szükséges 50.000 eurónak megfelelő román lej. Kötelező a könyvvizsgáló és a cenzor alkalmazása. A magánvállalkozói engedélyeknek 2 csoportja van, az egyik foglalkoztathat alkalmazottat is, míg a másik nem, ezt érdemes már előre átgondolni. Ezek alapítási költsége minimális, nincs minimális alaptőke előírva.

Előzetes felmérési eredmények

A Tribunus Jogsegélyszolgálat az „EFOP-5.2.2-17-2017-00110. Család, munka és vállalkozás a Kárpát-medencében” c. projekt elindításakor több rész cél mellett egy olyan Kárpát-medencei „kerekasztal” létrehozását tűzte ki célul, mely a tapasztalatok megszerzése mellett átfogó képet képes adni a Visegrádi Országok, valamint a Duna Régió országainak módszereiről, objektíven segítve az esetleges hibák kijavítását, valamint képes integrálni a térség országainak működő és bevált gyakorlatait a magyar viszonyokra szellemi és operatív szinten egyaránt. Mindezt természetesen a család témakörén belül.

Mind a fő, mind pedig a rész célok megvalósításánál figyelmet kapott:

- az Emberi Erőforrás Fejlesztési Program *(a gyermekvállalás elősegítése)*
 - a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia *(az élethosszig tartó tanulás programja)*
 - az Ifjúsági Garancia Akcióterv *(a család fontosságának hangsúlyozását segítő tervezet)*
 - a Nemzeti Ifjúsági Stratégia *(esélyegyenlőség a családalapításhoz)*
 - a Civil Stratégia *(a civil szervezetek szerepének elősegítése a projekt munkálataiban)*
 - a z Önkéntes Stratégia *(önkéntesek bevonását elősegítő program)*
- a Duna Régió Stratégia *(a régió országaiban mutatkozó területi-fejlettségi különbségek felszámolása a témában).*

Az itt felsorolt egyes programok fontos kellékei és részesei a végeredménynek.

A projekt megvalósítása és fizikai lebonyolítása alatt az egyik legfontosabb szempont a fenntarthatóság volt. A kutatási

eredmények és összegzett tapasztalatok nem a pillanat eredményeiként kell, hogy leíródjanak vagy elhangozzanak egy személyes tapasztalat-cserén, vagy egy tanulmányúton. Fontos, hogy a megszerzett tudást és ismeretanyagot megőrizzük, és ha kell, elérhetővé tegyük a térség országaiban tevékenykedő szakembereknek és állami vezetőknek. A cél az, hogy mindig legyen mihez nyúlni. Legyenek olyan jól kidolgozott, átgondolt, előre megtervezett és ezeken a tapasztalatcseréken bizonyítottan működő módszereink, melyek használható ismeretanyagként integrálhatók az éppen alkalmazni kívánó ország sajátos, szociológiailag egyedi társadalmi berendezkedésére.

A Tribunus ezért is vállalta, hogy 3 évig fenntartja és aktívan kezeli azokat a kapcsolatokat, melyeket ebben a projektben megszerzett, nem csak a hazai szervezetekkel és intézményekkel, hanem határokon túli együttműködőivel is.

Így 3 évig ezek a tapasztalatcserék és tudásanyagok használhatóak és folyamatosan bővíthetők a család témakörében.

A határokon túli együttműködő és a programokban résztvevő partnerek:

- Megyünk Előre Egyesület – Románia
- Házi Tanítói Szolgálat – Délvidék (Szerbia)
- Szlovákiai Magyar Fiatal Vállalkozók Szövetsége – Szlovákia (Felvidék)
- Bástyá Egyesület – Románia

Az előzetes kutatási eredmények jól szeparálják és megfelelően alcsoportokra bontják a családon, mint gyűjtőfogalmon belül az egyes szekciókat. Éppen ezért elkülönítve és együtt is vizsgálni lehet a különböző típusú családokat, családformákat. A célcsoportoktól kapott válaszok és felmérési eredmények előtt nézzünk egy rövid és átfogó képet időrendben:

Magyarországon 1993-ban kezdtek el először foglalkozni szakszerűen a családok helyzetével, bár igen kevés intézkedés született. Mondhatni alig változott a helyzet, egészen 2006-ig. Ekkor már megnevezett a kormány olyan jól látható demográfiai problémákat, melyek a magyar társadalmi berendezkedést jelentősen és rossz irányba alakíthatták volna. Ebben az évben megfogalmaztak egy programot ennek a problémának a megelőzésére, de ez nem volt számottevő intézkedés, érdemi változást a családtervezésben és a magyarországi családalapításban nem hozott.

Napjainkban lett igazán fontos kérdés ez, utalva itt a már korábban is említett családtámogatási és családvédelmi programokra, melyek most önálló kérdést alkotnak a politikai vezetésben, tehát aktívan foglalkoznak a kérdéssel.

Az általánosságban elmondható, hogy a család mindig és mindenhol pozitív fogalomként jelentkezik, térségtől, társadalmi rétegződéstől és vallási felekezettől függetlenül.

A gyermekvállalás alapvető emberi elhatározásunk.

A Duna Régió fejlett országaiban azonban ez egy tervezett folyamat az esetek túlnyomó többségében. A leendő szülők, főleg a nők helyzete jelentősen meghatározza a gyermekvállalás esedékességét és annak elhatározását. A munkafeltételek, a karrierépítés, a jelenlegi és a jövőbeni biztos anyagi helyzet és a munkába való visszatérés mind-mind befolyásoló tényezőként hatnak arra, hogy mikor és milyen módon történjen a gyermekvállalás. Kérdésként merül fel, hogy egy vagy több gyermekes családot tervez-e, aki gyereket vállal, hogy a többgyermekes családmoddennél milyen időszak az ideális a gyermekek születése között és hogy vajon mindez jó-e ha kitolódik, vagy az az optimális, ha viszonylag korai életszakaszban válik az ember szülővé. Itt persze hozzá

kell tenni, hogy az időbeni lefolyás nagyban befolyásolja a munkába történő visszatérést is. Mennyire képes ismét aktív, az aktuális munkahelyi rendszert tökéletesen átlátó munkaerőként előlépni egy esetlegesen 3-5 évig otthon lévő anyuka és ezt mennyire szívesen tolerálja a munkaadója? Itt fontos felelősség hárul a munkaadóra és a munkahelyi vezetőkre. Egy kisgyermekes anyuka feltehetően nem szívesen dolgozik olyan munkahelyen, ahol kétséges egy esetleges hosszabb távolmaradás, mely a gyermek megbetegedéséből adódik.

Ha nem érzi biztonságban magát ebben a kérdésben, az valószínűleg munkahelyi teljesítményére is kihat, ezáltal feladatait nem képes maradéktalanul ellátni.

Valószínűleg kijelenthető, hogy a már többször említett optimális munkahelyi körülmények maradéktalan megteremtése a kisgyermekes munkavállalók és a munkáltatók számára is pozitív hozadékot jelentenek, akár már rövid távon is, de hosszútávon mindenképpen.

Az előzetes vizsgálatok alapján a család és a háztartás fogalma nem feltétlenül jelenti ugyan azt a halmazt. A mai napig léteznek olyan vagyonszövetségek, ahol megélhetési könnyítések érdekében él együtt több ember, akik nem feltétlenül alkotnak egy családot, a szó igazán szoros értelmében.

Jól megfigyelhető, hogy a kiegyensúlyozott, tanulásra, munkára és tenni akarásra ösztönző családokból érkező fiatalok eredményesebben és sikeresebben a magánéletben, társadalmi és munkahelyi kapcsolataikban, valamint egzisztenciálisan is. A munkaerőpiac aktívabb és hatékonyabb

szereplői, családalapításuk – az otthonról hozott példák és sémák hatására – ideálisabb, és alig tapasztalható, hogy végzettség nélkül fejzék be tanulmányaikat.

A munka és a család szerepe tehát sokban kötődik és kapcsolódik egymáshoz. Hogy milyen családmmodellből lehet felkészülten kilépni és saját életet kezdeni, arról viszont már megoszlanak a vélemények. Mindenki másmilyen légkört és családi hátteret érez saját maga számára ideálisnak, de az utóbbi évtizedekben az egyes modellváltozatoknak különböző követői lettek, akik nagyjából három csoportra oszthatók:

1. A kritikus tábor, akik úgy tartják, hogy a hagyományos családmmodell eltűnése lenne a megfelelő, mert a heteroszexualitás egyfajta szembenállás, mely a nemek között folyó harcot eredményezi.
2. A neotradicionalisták, akik más néven konzervatívoknak is nevezhetők. Csak hagyományos anya-apa-gyerekek modellt tartják valódi családnak.
3. A témával szakmailag is felkészültek csoportja, akik kizárólag a kiegyensúlyozott és a már korábban leírt stabil szellemi és érzelmi értékekkel rendelkező családtagok elősegítését prioritizálják, a családmmodellről függetlenül.

Az első két pontban inkább szélsőséges nézetek olvashatók, mintsem racionálisan és megalapozottan fogalmazott gondolatok az egyes csoportok részéről, hiszen számos ellenpéldát találni a vizsgált országokban és a közép-európai térségben is. A hangsúly még mind a kiegyensúlyozott, értékeket adó családi alapokon van, ahonnan szellemileg és érzelmileg művelt emberek kerülnek ki és nőnek fel.

A gyermekek helyzetét nem véletlenül hozzuk fel újra és újra. Megfigyelhető, hogy az 1900-as évek egyik fordulata az is, miszerint az utód értékes a családok számára, jelenléte,

egészsége és érzelmi élete fontos az őt nevelők számára. Igazán bizonyítható érzelmi kötődés csak az 1400-as évektől alakul ki a családoknál gyermekeik iránt.

Ugyanakkor napjainkban fordított a helyzet az öreg korban, életük utolsó éveiben járó idős rokonokkal, szülőkkel nagyszülőkkel kapcsolatban, ahol a rokon szálak és a gondoskodás meggyengülni látszik.

A gyermekek és az idősek gondozását, a gondoskodás szerepét sokszor és a legtöbb esetben a nők vállalják magukra a családokban. Sok esetben a család teljes ellátását és a saját, vagy akár házastársuk idős rokonainak gondozását is a család női tagja látja el.

Hagyományosnak mondható szerep ez, legalább is egy hagyományos családmodellben. A legtöbb óvodás, vagy általános iskolás gyermek elképzelésében a vacsorát főző személy valószínűleg az anya, a munkából hazaérkező személy pedig az apa lesz.

Azt látjuk tehát, hogy a nőkre olykor otthon is több feladat hárul, s ez nem feltétlenül csak az egyedülálló vagy az elvált édesanyákra igaz, sőt még csak az sem feltétlenül szükséges egy ilyen helyzet kialakulásához, hogy a házastárs ne nyújtson segítséget a mindennapi feladatokban. Felgyorsult világunkban számos olyan teendővel egészül ki egy családanya feladata, melyek 20 vagy 30 évvel ezelőtt nem voltak jelen sem a saját, sem gyermeke életében. Ráadásul a nők munkaerőpiaci helyzete másképp alakul, mint a férfiaké. Az nyilvánvaló, hogy azokban a családokban, ahol mindkét fél keresőképes, vagy mindkét fél jövedelemmel rendelkezik, ott a gyermekvállalás is egy könnyebb folyamat. A nők és a férfiak közötti foglalkoztatási arány eltérő képet mutat.

Ez az adat 2015-ben megközelítőleg 70%-ot mutat a férfiak javára, melyből az derül ki, hogy a munkaadók körében még mindig szívesebben látják a férfi munkavállalókat, mint a nőket. Ha azokat a családmodelleket is figyelembe vesszük, ahol egyedülálló anyaként neveli gyermekét a szülő, akkor ott ez a statisztika súlyos anyagi problémákat is okozhat.

2010-ben elindultak azok a kormányintézkedések, melyek a szülés után visszatérő nők foglalkoztatásának előnyeit helyezték előtérbe oly módon, hogy a GYES-ről vagy GYED-ről visszatérő kisgyermekes munkavállalók járulékterhei után kedvezmények kerültek megállapításra, melyek akár több évre is könnyítették a munkáltató adókötelezettségeit. De nem csak ez jelenthet problémát, a munkába visszatérni kívánkozó édesanyáknak.

A szocializmus, azaz a rendszerváltás előtti magas születésszám hozta magával az a problémát, hogy a gyermekek napközbeni elhelyezése nehézkes volt. A helyhiányt akkoriban is nehezen tudta megoldani a kormányzat. A lakásóvodák fogalma szinte beleégett az emberek fejébe, hiszen intézményesített és arra kialakított óvodai vagy bölcsődei férőhelyet kapni igencsak nehéz volt, a legtöbb esetben erős protekció szükségeltetett hozzá.

Ma már nem ilyen a helyzet, de az biztos, hogy az óvodai és bölcsődei férőhelyek növelése mindenképpen szükséges ahhoz, hogy a napközbeni gyermekelhelyezés megoldott legyen, az édesanyák ezáltal újra aktív munkavállalóként térhessenek vissza munkahelyükre. A 2020-as évben ezen férőhelyek bővítése várható, és új formák is megjelentek az elhelyezések tekintetében, mint pl. a munkahelyi bölcsőde vagy a családi bölcsőde.

Találkozni olykor olyan álláshirdetésekkel is, ahol külön kiemeli a munkaadó, hogy saját bölcsődével vagy óvodával rendelkezik, melyben a nála munkát vállaló szülők gyermekeinek az elhelyezését biztosítja.

Kevés ilyen munkahely van ma Magyarországon, és főként az igen nagy árbevétellel rendelkező, többségében multinacionális nagyvállalatok engedhetnek meg maguknak hasonló lépéseket, de az ötlet nem új keletű és mindenképpen figyelemre méltó.

Annál is inkább, hiszen a magyarországi szokások között e tekintetben erős az a vonal, miszerint a gyermekkel legalább 3 éves koráig otthon van az édesanya. Hogy ez a gyermek személyiségének fejlődése szempontjából mennyire lényeges kérdés az nem vitatott. De nem feltétlenül a folyamatos otthoni együttlét szerepe a meghatározó. Könnyítő intézkedések mellett valószínűleg megoldható lenne, hogy lényegesen többet legyen együtt a dolgozó, munkavállaló édesanya a gyerekekkel úgy, hogy ezt munkahelye lehetővé teszi számára, miközben foglalkoztatja. Erre a területre tehát a nappali elhelyezések férőhelyszám – bővítése mellett szintén átfogó és innovatív intézkedések kellene. Korábban említettük, hogy nem mindegy milyen hosszú idő eltereltével tér vissza egy édesanya a munkába, mennyire tud újra beilleszkedni a kollektívába, stb. Ezek az intézkedések ezen is könnyíthetnek.

A felmérés összefoglalása

A kérdések meghatározása, egy felmérés objektív, minden a témán belüli információra való rávilágítás elkészítése nem egyszerű dolog. Hangsúlyos volt a nemzetközi együttműködőinken keresztül elért szakemberek bevonása, hiszen gazdasági, szociológiai és pszichológiai szempontból sem volt mindegy, hogy mennyire kapunk átfogó képet, a válaszok mennyire tükrözik a valóságot. Ezzel összefüggésben

a megkérdezettek neme, élethelyzete, kora és más egyéb tulajdonsága is fontos volt, hogy minél valóságosabb talajból táplálkozzon az összegyűjtött adathalmaz.

A fentiek tudatában úgy véljük, hogy a felmérés eredménye jól mutatja azt, hogy bár az országok történelmi háttere, mentális és gazdasági helyzete meghatározza a felmérés egy nem jelentős részének kimenetelét, a család és a munka helyzetéről való gondolkodás azonban hasonló problémákat és meglátásokat vet fel. Hasonló helyzetek és megállapítások jelentenek olykor nehézséget, vagy éppen motivációt a kérdezettek körében.

A témában megalkotott kérdőívvel egy olyan adatbázis kialakítását valósítottuk meg, mely jól mutatja a jelen helyzetet, és ami lehetővé teszi, hogy a változást igénylő területeken stabil és megalapozott adatokra hagyatkozva kezdhesük a gondolkodást. A monitorozás – csakúgy, mint egy vállalkozás életében – az emberi életben és a családok, a munkahelyi körülmények mindennapjaiban is fontos.

Fontos, hogy folyamatosan lássuk az esetleges változásokat, a szükséges vagy szükségtelen intézkedések meghozatalához és alátámasztásához elegendő információknak legyen azoktól, akiket ez a leginkább érint. Az ilyen típusú, szakemberek bevonásával megalkotott és lebonyolított kutatások ehhez elengedhetetlenek.

A projekt keretében elvégzett műhelymunkák összefoglalása, történelmi háttérrel

Sajnos vagy nem sajnós, de elkerülhetetlen, hogy ismét egy kicsit áttekintsük azon országok történelmi hátterét, amelyekről már volt szó és vizsgálódásaink középpontjában vannak, ideértve hazánkat is.

A magyarság helyzete és ezzel a magyar családok helyzete és munkakörülményei a XX. század második felében jelentős átalakuláson kellett, hogy keresztül menjenek.

Politikai szempontból elvárt és régóta kívánatos lépések következtek akkor, amikor a keleti blokk felbomlása, mint folyamat elindult. Az idősebb korosztály még talán emlékszik Ronald Reagan híres mondatára: „Gorbacsov úr, bontsa le ezt a falat!”

Itt már sejthető volt, hogy egy hosszú és nagyon markáns történelmi korszaknak a végéhez közeledünk, Európa nagy volumenű változásokon megy majd keresztül, mely nagyban érinti majd a hétköznapi emberek megélhetését és a családok mindennapjait.

Gorbacsov saját országában és a keleti blokkhoz tartozó kelet-európai, vagy más néven a Varsói Szerződés országaiban is többé-kevésbé átlátta a helyzetet.

A munkalehetőség és a megélhetés szinte mindenhol bizonytalan volt. A családok helyzete olykor kilátástalan szintre süllyedt, köszönhetően a világtól való elszigeteltségnek, a bezártságnak és annak, hogy a gazdaságpolitikai irányelvek pusztán elméletben és olykor papíron tudták csak megteremteni azokat az elvárásokat, melyet az országok vezetői látni akartak. A valóság teljesen más volt. A szovjeteknek szembe kellett nézni azzal, hogy a hiánygazdaság a mindennapjaikban erősebben jelen van, mint az elviselhető lenne.

A családokban való együttlét fogalma és a feladatok megoszlása is erősen más volt.

Az idősek és nyugdíjasok mindennapjait a szovjeteknél a sorban állás tette ki, épp úgy, mint a jelen projektben vizsgált romániai időseknél is, ahol a Ceaușescu-rezsim is hasonló gondokkal küszködött 1990 előtt. Magyarországon, Szlovákiában, (vagyis az akkori Csehszlovákiában) és

Szerbiában (mely akkor Jugoszlávia része volt) ez közel sem volt ennyire mélyre ható, de tény, hogy az életszínvonal romlásnak indult. Bizonytalanság hálózta be a mindennapokat, a családok megélhetése kérdéssé vált.

Műhelymunkáink beszámolóiban néhol olvasható, hogy a családi béke kialakulásában nagy szerepet játszik a biztos tudat a család fenntartását illetően, illetve az, hogy milyen képet is festünk magunkról a környezet számára. Ezt a kérdést az előző fejezetben részletesen taglalt kérdőíves felmérésünk is tárgyalta.

Szlovákia (akkor Csehszlovákia):

Jóléti állam volt, a maga nemében Magyarországhoz hasonló feltételrendszerrel. Diktatúra lévén a '80-as évek végére enyhült a hatalom akarateréje, a keleti blokkon belül egy olyan ország volt ahol megfelelő életszínvonal uralkodott.

A családok megélhetése a teljes foglalkoztatottság révén a körülményekhez képes nagyjából biztosított volt.

Magyarország:

„A legvidámabb barakk” – mondták. A Kádárizmus mindent meg is tett annak érdekében, hogy hű legyen ehhez az egyébként nem általuk kikiáltott állításhoz. A Kádár korszak vége, vagy más néven a Gulyás-kommunizmus fontos politikai meggyőződése volt, hogy az embereket és a családokat egy olyan „jólétben” kell tartani, ahol az éhezés, a hiánygazdaság szóba sem jöhet. No persze ennek is voltak melléktermékei. Hiszen amíg az élelmiszerüzletekben valóban nem volt hiány semmiből, addig a nyugati export és a tervgazdálkodás, valamint a KGST meghatározó szerepe miatt sok termék vagy műszaki cikk volt szinte beszerezhetetlen. Az ország eladósodott és a helyzet tarthatatlan volt, a családok megélhetése veszélybe került, változásra volt szükség.

Szerbia (akkor Jugoszlávia):

A „vasfüggöny” innenső részének legérdekesebb és ugyanakkor legveszélyesebb diktatúrájáról beszélünk jó és egyben rossz értelemben is.

Josip Broz Tito, a helyi kommunista párt első embere, az ország vezetője mondhatni egy etnikai olvasztótégelyt vezetett. szerbek, csetnikek, horvátok, magyarok, szlovénok éltek együtt a Balkánon, békességben. Tito 1980-as halálával azonban az etnikai különbségek erősen kiütköztek, a béke az európai rendszerváltó évekre megingott, majd a második világháborút leszámítva Európa legvéresebb és leghosszabb háborús konfliktusába torkolt.

A családok szétszakadtak és addig békében egymás mellett élő szomszédok estek egymásnak fegyverrel.

Románia:

A jelenlegi projekt keretében vizsgált országok közül Románia indult a legrosszabb helyzetből, talán ő volt a leginkább hátrányos helyzetű ország a rendszerváltás után, főként, ha a családok mindennapjait nézzük. A túlzott születésszabályozás, az éhezés és a nélkülözés, sokszor pedig az alapvető emberi jogok semmibevétele családokat tett tönkre és zúzott szét, vagy éppen öngyilkosságba kergette a családft.

Az itt leírt történelmi háttéranyagot pusztán azért illesztettük be, hogy jól lássuk, a családok helyzete és az emberek megélhetése erőteljesen megváltozott, sőt javult az elmúlt évtizedek alatt. Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy nem volt mindenki hasonlóan jó pozícióban a rendszerváltás éveiben, az újra indulásnál. Társadalmi felelősségünk és kötelességünk, hogy átfogó, nemzetközi együttműködésekkel elősegítsük, hogy hasonló szituációk sose ismétlődhessenek meg, mint pl. a

jugoszláv polgárháború, vagy a romániai forradalmat kiváltó politikai diktatúra.

Minden vizsgált országban mindezek ellenére is megmaradtak a hagyományok, a családi ünnepek, a család közössége, és a keleti szektor integrálódásával a gazdasági helyzet is egy normál, elfogadható szintet ért el.

A most vizsgált, országonként is lebonyolított helyzetelemzésnek tehát elsődleges célja mellett, miszerint iránymutatást adhat a jövőre nézve, az is feladata, hogy kiemelje ezen országok eddig elért eredményeit.

Ezek után térjünk át műhelymunkáinkra.

Az elvégzett tanulmányokat lefolytató szakemberek beszámolóí és műhelymunkái 6 fő témakör köré csoportosíthatók:

1. Nagycsaládosokat érintő szakpolitikai intézkedések az egyes országokban
2. A munka és a család összeegyeztetése
3. Gyermekek ellátás, gyermekjóléti intézkedések
4. Lakhatási problémák és megoldásai
5. A vállalkozásalapítás és a vállalkozói hivatás női szemszögből, női vállalkozók, család és vállalkozás összeegyeztetésének kérdése
6. Házasság, családalapítás, válás

Nagycsaládosokat érintő szakpolitikai intézkedések, az egyes országokban

Az egyes műhelymunkák során elég átfogó módon beszéltünk azokról az altémákról, melyek a fő kérdést alkotják, vagy amelyekre a témacsoport támaszkodik. Igyekszünk átfogó képet adni arról, hogy a munka eredményeképpen milyen információhalmazhoz jutottunk és milyen tényszerű megállapításokat tettünk.

Mindenek előtt komolyabb vizsgálatot érdemelt az érintett és vizsgált országok népesség-összetétele, hiszen Romániában, Szerbiában és Szlovákiában is van szórvány magyarság vagy magyar kisebbség. Ez abból a szempontból érdekes, hogy egy Délvidéken vagy Erdélyben élő ember, aki magyar szokásait megtartja kiközösíthetővé válhat-e a többségi társadalmat alkotó román vagy szerb származású emberek által. Ráadásul a demográfiai kép is igencsak aggasztó.

A munka során az derült ki, hogy a szomszédos országok is küzdenek az elnéptelenedéssel.

Magyarországon a kistelepülések évtizedek óta ismerik ezt a problémát, és sajnos nem vagyunk ezzel egyedül. A lakosság számának globális csökkenése mellett mindenhol megfigyelhető egy erős urbanizációs folyamat.

Tehát a csökkenő lakosság és a kisebbségi kérdés újabb problémát vet fel az altémán belül. Hogyan tudják a családok megtartani szellemi függetlenségüket a változó, formálódó világgal szemben?

Itt nem azt kell elképzelni, hogy egy erdélyi család nem szeretne internetet használni. Inkább a népi, vagy vallási hagyományok őrzésére gondolunk a már említett urbanizációs folyamat mellett. Fontos, hogy ezek a családok megőrizték társadalmi berendezkedésüket, ne adják fel azon értékeiket, melyek sokszor akár még szembe is mennek a hivatali

szabályozással. Itt kompromisszumra van szükség, valószínűleg mindkét fél esetében.

Munkánk során az is kiderült, hogy egy család boldogsága azon is múlik, hogy milyen képet alkot róluk a környezet, ez pedig főként akkor érhető el, ha a család belső energiái és viszonyai rendezettek és kiegyenlítettek, amihez szükség van a megengedésre a külső környezet részéről is! A felmérésekből és a témával kapcsolatban azt a megállapítást tehetjük, hogy a család összhangjának megteremtéséhez nagyban hozzájárul az anyagi források biztonságos megléte és a családi összkép megítélése a családon kívül és belül egyaránt.

A műhelymunka az országokban adható családtámogatásokat is érintette, de tágabb értelemben azt is vizsgáltuk, hogy milyen intézkedések történtek az elmúlt években az egyes országok szakpolitikájában a családok támogatásának kérdésében.

Mindebbe beletartozik a nagycsaládosok kérdésétől, egészen az egyedülálló, egy gyermekes szülők problémáig sok minden.

Az alapelv, egy ideális rendszer elméleti képét megalkotva talán jól leírható egyetlen mondattal: Mindenki számít!

Ez a mondat egyrészt takarhatja azt is, hogy családmoddeltől függetlenül mindenkire oda kell figyelnünk, de jelenthet származástól, vallási felekezettől és nemi hovatartozástól is független esélyegyenlőséget.

Valamilyen szinten minden vizsgált országban foglalkoznak a családok helyzetével, de lényeges különbségek vannak a támogatási rendszerben, így rögtön az első pontnál ki is derült számunkra, hogy hasznos a műhelymunka első pontja, hiszen van mit tanulnunk egymástól.

Magyarország kiemelkedő helyzetben van, hiszen az itteni jelenleg folytatott családpolitika magasan vezet a támogatások mértékében és fajtáiban egyaránt, a többi országhoz képest. A kormány elindított és jelenleg is folyamatban lévő programjai a családvédelem és a családalapítási kedv érdekében elmondhatóan jól működnek. Ezt immáron a programok elindításától eltelt tetemes idő elteltével jelenthetjük ki.

A többi országban változó a helyzet.

Szlovákiában a megalakuló klasszikus családot, vagyis egy gyermek érkezését támogatja a kormányzat, vagyis van szülési szabadság, családi pótlék és családtámogatás is, de az ösztönző lépések itt elmaradnak. Nincs meg a családalapítás gondolatához vezető útra való terelése a fiatal, 20 és 35 év közötti korosztálynak.

Romániában a szlovák helyzethez hasonló képet láthatunk magunk előtt, egy kissé kevesebb lehetőséggel. Itt viszont külön támogatásforma lelhető fel az egyedülálló szülők anyagi forrásainak megteremtésére.

A vizsgált országok közül, talán Szerbiában a legrosszabb a helyzet. Szülő és gyermek pótlék, valamint gyermekgondozási segély. Ez minden, melyet az ottani kormány, rendelkezésre tud bocsátani a családok számára.

Említésre került, miszerint minden országban fontos és kiemelten hangsúlyos szerepet kapott az anyagi jólét biztonságérzete a családok életében. A vizsgált támogatási rendszerek közül megállapítható, hogy azok, amelyek csak egy átlagos, minél szélesebb réteget lefedni kívánó támogatási formát tudnak biztosítani effektíve kevés alternatívával, azoknál elkerülhetetlen a fejlesztés. Nagyon sok esetben az

igények egyediek, nem lehet csak és kizárólag a többségi esetekre hagyatkozni. Ebből a szempontból a szerbiai támogatási rendszer az, mely a leginkább fejlesztésre szorul. Míg Magyarországon a támogatásokat, vagy azoknak egy jelentősebb részét szinte minden család érvényesíteni tudja, addig ez a többi országban nem feltétlenül van így.

A munka és a család összeegyeztetése

Ebben a témakörben a vizsgálódásaink főleg arra irányultak, hogy mennyire kerülhet összeegyeztetésre a munkahely és a gyermeknevelés, főleg a kisgyermekes szülők esetében.

Mindenekelőtt nézzük a lehetséges családmodelleket, és azok összehasonlítását.

A műhelymunkáink ezen témakörében is igyekeztünk a lehető legszélesebb körben elemezni az adott problémát és kérdéskört, így minden lehetséges élethelyzetet szerettünk volna megvizsgálni.

Hagyományos családmódel – ez esetben egy házaspár egy, vagy két gyerekkel. Nevezzük most őket hétköznapi módon hagyományos családmódelben élőknek. Sőt, tételezzük fel, hogy a gyermekek kicsik, mindkét gyermek felügyeletet igényel, ez esetben édesapa dolgozik az édesanya helyzete pedig kérdéses. Ha éppen most készül a munkahelyére való visszatérésre, akkor a legoptimálisabb esetben a következő tényezők állnak fenn:

- Az édesapa munkahelye is megengedi, hogy olykor elmenjen a gyerekekért az óvodába
- Az édesanya foglalkoztatása zökkenőmentesen folytatódik ott, ahol ezt korábban terhessége okán abbahagyta, bár a visszatérése némi önképzést igényel

- Esetleg van nagyszülő, aki időnként felügyel a gyerekekre
- Van megfelelő, lakóhelyhez vagy munkahelyhez közeli óvodai hely, ahová a gyermeket fel tudják venni
- Az édesanya munkahelyén megfelelően tolerálja a gyermek betegsége esetén előforduló kimaradást

Csak a legfontosabb tényezőket soroltuk fel, melyek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyerekek megfelelő színvonalú nevelése ne szenvedjen hiányokat, és hogy a szülők mindennapja is kiegyensúlyozott legyen, hiszen a szülőknél tapasztalható feszültséget a gyerek viszonylag hamar megérzi, főleg egészen kis korban.

Tehát, ha a felsoroltakból akárcsak egy tényező is hiányzik, akkor a család kizökkenhet a normál kerékvágásból.

Éppen ezért nagyfokú kommunikáció és megértés szükséges minden oldalról.

Kicsit materiálisnak és lélektelennek tűnhet a kifejezés, de sok szempontból a logisztika rója a legtöbb feladatot a szülőkre, a jó időbeosztást is beleértve. Márpedig ebben a kérdésben a munkaadó, az óvoda és maga szülő is sokat tud segíteni a helyzeten.

Egy munkahelyére visszatérő anyukának igencsak nagy felelőssége van gyermeke felé, hogy az eddig otthon töltött időt, a most kevésbé hosszú, de tartalmas együttlét váltsa fel. Ugyanakkor felelőségét a munkáltatónak is hangsúlyozni szükséges, hiszen jobban oda kell figyelni egy kisgyermekes anyukára, mint a munkavállalókra úgy egyébként. Igyekezni kell azon, hogy a visszatérés ne jelentsen a lehetőségekhez mérten nagy lelki terhet.

Az is felmerülhet megoldásként, hogy még az ún. szülési szabadság előtt fel lehet készülni arra, hogy hosszú távon tervezzünk azokkal a munkavállalókkal is, akik gyermekvállalásra készülnek.

A multinacionális cégek egy része már alkalmazza azt a megoldást, hogy a szülés után az édesanyját részmunkaidőben, vagy home-office formájában alkalmazza. Ez megoldást jelenthet sok problémára, és akár hosszú távon is fel lehet készülni az ehhez hasonló munkavégzésre.

A fejezet elején felsorolt tényezőkhöz visszatérve – miszerint mindegyik meglepte nagyjából szükséges ahhoz, hogy kiegyensúlyozott legyen a szülő –, azt mondhatjuk, hogy pl. egy home-office esetében akár lényegtelenné is válhatnak ezek a kérdések.

Hasonlítsuk össze a home-office-t és a részmunkaidőt, nézzük meg őket részletesebben.

Részmunkaidő:

A részmunkaidő egyik nagy előnye, hogy a munkáltató folyamatosan kontaktusban van a munkavállalóval, személyesen is lehetővé válik az egyeztetés és a tárgyalások lebonyolítása. A részmunkaidő azt is lehetővé teszi, hogy a munkavállaló mielőbb vissza tudjon illeszkedni a kollektívába. A munkahelyi átalakulások, a fluktuáció, a szabályozások és rendszerek változása elkerülhetetlen egy munkaközösség életében. Ha minél több ilyen változás megy végbe azalatt az idő alatt, míg a szülési szabadságon lévő anyuka távol van a munkahelyétől, annál nehezebb lesz a beilleszkedés, illetve a visszailleszkedés. Ráadásul a változások automatikusan hozzák magukkal azt, hogy a munkavállalóknak képezniük kell magukat. Ezt a képzést, vagy másképp a folyamatokba való

belerázódást a leginkább a munkahelyen lehet megtanulni, ott lehet a legjobban elsajátítani. Igaz, hogy ez a munkarend csak 4 vagy 6 órás munkavégzést tesz lehetővé, de ez szabadon osztható.

Home-office:

Egy kicsit talán jobban hangzik, ha otthoni munkának, vagy otthon végezhető munkának hívjuk ezt a típusú munkavégzést. Rendkívül kényelmes és nagyon költséghatékony megoldás lehet abban az esetben, ha a munkavállaló és a munkaadó is alkalmas minderre.

Projektünk során többször beszéltünk már arról, hogy mennyire fontos, hogy a munkaadó úgy álljon a munkavállalóhoz, hogy az eredményes és hatékony végeredményhez vezessen.

De a home-office, vagy más néven az otthoni munkavégzés egyik lényeges és sarkalatos buktatója lehet a munkavállaló hanyag időbeosztása.

Amennyiben a dolgozó időbeosztását megfelelő módon csinálja, abban az esetben a kisgyermekes anyukák számára ez talán még inkább elképzelhető és megvalósítható munkavégzési formula lehet.

Fontos hangsúlyozni, hogy ez a munkavégzés nem minden munkakörnél képzelhető el teljes mértékben, de megfelelő informatikai fejlesztésekkel a szellemi munkavégzések 90%-nál valószínűsíthetően megoldható.

Mindkét munkarendnél le kell szögeznünk, hogy nagyon fontos lehet a feltételek és a szabályozások előzetes tisztázása, valamint a munka törvénykönyvéhez való igazítása, a későbbi esetleges szabálytalanságok és kellemetlenségek elkerülése érdekében.

Az itt említett módszerek rendkívül megkönnyíthetik a munkahely és a gyermek, vagyis a család összeegyeztetését, ennek azonban mindenképpen feltétele, hogy mindenki és minden oldalról komolyan vegye az alkalmazkodást, a konfliktusok kezelését és a hatékony, pontos és precíz munkavégzést.

Gyermekellátás, gyermekjóléti intézkedések

A gyermekvédelem olyan kérdés, melynek tárgyalása egyesek szerint talán nem tartozna ehhez a projekthez, de szerintünk beszélnünk kell azokról az esetekről is, amikor már nagy a baj. A családvédelem nem csak azt jelenti, hogy az eddig emlegetett és már sokszor leírt anyagi és egzisztenciális biztonságot különböző programokkal megteremtjük a családok számára. Egy felnőtt ember képes önmaga is dönteni, vagy a legtöbb esetben saját maga végig gondolni az életét, probléma esetén pedig segítséget kérni.

Egy gyermeknél azonban mindez nem ennyire egyszerű. Egy gyermek erőteljesen befolyásolható, érzelmi és anyagi szempontból is teljes mértékben függ szüleitől, nevelőitől.

A gyermekek védelmét és a gyermekbántalmazások jelentését, valamint az ilyenkor szükséges lépéseket több szervezet és hatóság is képes megtenni, sőt ez kötelességük.

Műhelymunkánk során tisztáztuk, hogy a vizsgált országok tekintetében el kell választani a hatósági intézkedéseket, melyek egy esetleges veszélyhelyzetben az elsődleges lépéseket jelentik.

Ha egy hatóság, egy önkormányzat, a gyermekegészségügyi szolgálat; a különböző közoktatási intézmények; a családsegítő szolgálatok; a rendőrség; az ügyészség; az áldozatsegítő

szolgálat vagy a gyerekekkel kapcsolatba kerülő civil szervezetek kötelességüknek megfelelően bejelentést tesznek egy gyermek bántalmazásáról, akkor a családból való kiemelés és visszahelyezés; gyám kijelölése, döntés az örökbefogadásról és a hasonló intézkedések után vannak szolgáltatások, melyek minden rászoruló számára igénybe vehetők.

A gyermekvédelem legalább olyan fontos a családvédelem szempontjából, mint minden más, a családugyekkel kapcsolatos intézkedés. Mindenek előtt a legjobb persze az, ha egy ilyen helyzet sehol nem alakul ki és nincs szükség beavatkozásra, de ezt a rendszert minden országnak kötelessége szinten tartani és folyamatosan monitorozni, fejleszteni, hogy ha szükséges, akkor a leginkább megfelelő és kiemelkedő szolgáltatást tudjon nyújtani a segítségre szorulóknak.

Nézzük az országos megoszlást, vagyis a műhelymunka azon részét, ahol a vizsgált térségeket vetettük össze gyermekvédelmi szempontból.

Szerbiában az elhangzottak és tapasztaltak alapján nem túl jó a helyzet. A gyermekvédelem inkább csak felszínes intézkedéseket tesz, a családból való kiemelés és az erre kijelölt intézményben való elhelyezés szinte az egyetlen és sematikus megoldás a probléma kezelésére. Ez aligha elégíti ki akár az érintett gyerekek vagy szülei/nevelői mentálhigiénés szükségleteit. Szükséges lenne a rendszer reformálása és teljes átalakítása. Mindezek mellett a drasztikus és rögtönzött, valamint elsöre határozott lépések helyett a családok összetartására kialakított stratégia kidolgozása lenne fontos.

Romániában egy elég jól átgondolt és megalkotott rendszert láthatunk. Számos olyan intézmény és szervezet van, akik a veszélyes és gyermek-bántalmazásos esetek akut és regnáló

eseteivel is képesek foglalkozni. Az esetkezelések mellett két olyan intézkedési program is van, mely mindenképpen említésre méltó.

Az egyik ilyen az utógondozás és nyomon követés. Nagyon hasznos, ha a segítségnyújtás és a probléma megoldása után nem hagyjuk kikerülni a segítségre alkalmas szervezetek és szakemberek látóköréből az érintetteket annak érdekében, hogy hasonló helyzetbe ne kerüljenek többet.

A másik ilyen intézkedés a bentlakásos iskolák és otthonok egyfajta kombinációja. Ez a családból történő kiemelés egy formája, de nem szociális vagy érzelmi, hanem inkább anyagi alapon, vagy úgy is mondhatnánk, hogy gazdasági megfontolásból.

A szegényebb sorsú családokban nevelkedő gyermekek számára ezek az intézmények olyan lakhatási és tanulási feltételeket biztosítanak, amelyek lehetővé teszik a megfelelő körülményeket a fejlődéshez.

Ilyen iskolákat működtet a romániai Bástyá Egyesület is. Számos hátrányos helyzetű gyermek részére biztosítják így az egyenlő esélyű hozzáférést az oktatási rendszerhez. A kollégiumokban megtanítják őket az alapvető higiéniai szokásokra, megfelelő ruházattal látják el őket, de ugyanakkor a szülőkkel való kapcsolatot sem számolják fel, rendszeresen hazautazhatnak a diákok vagy a szülők is meglátogathatják őket.

Szlovákiában a rendszer elég egyszerű, de negatív jelzések nem érkeztek a felvidéki országból. A rendszer nagyjából három lábra támaszkodik:

- Pszichológiai tanácsadó hálózatok
- Gyermekotthonok
- Családi helyettesítő gondozás

Minden vizsgált ország tekintetében el kell mondanunk, hogy nagyon fontos a közösségi szerepvállalás. Talán elcsépett a mondat, de Babits Mihály gondolata itt örök érvényű: „...mert vétkesek közt cinkos aki néma.”

Valóban. A közösség bizonyos érdekei sokszor megkívánják, hogy olyasvalamit is megtegyünk, ami esetlegesen kellemetlen.

Magánemberként úgy gondolhatjuk, hogy egy idegen vagy félig idegen család életébe beleszólni nem a mi dolgunk, de abban az esetben, ha egy véttlen gyermek vagy áldozat szenved el azt, amelyre nem szolgált rá, akkor ez már nem csak magánügy.

Itt hívjuk fel a figyelmet a civil szervezetek jelentőségére és azok működésére, hiszen egy jogvédő szervezet, mint jelen esetben szervezetünk, a Tribunus Jogsegélyszolgálat is sokat segíthet abban, hogy egyáltalán kihez és hogyan forduljunk annak érdekében, hogy megfelelő és valódi segítséget kapjon a szenvedő alany. Nemzetközi partnerkapcsolatainkat felhasználva ráadásul a határon túli segítséget kérőknek is rendelkezésére tudunk állni, hiszen a most kialakult partneri viszonyokat meg kívánjuk tartani.

Lakhatási problémák és megoldásai

A lakhatási problémák a társadalom különböző szintjein különböző problémákat jelentenek és ez minden vizsgált országra elmondható.

Műhelymunkánk során elsősorban a hátrányos helyzetű személyek lakhatási problémáit vettük górcső alá, de foglalkoztunk a normális körülmények között élő családok lakhatási problémáival is, hisz ma a családalapítás során létkérdés, hogy az újonnan létrejött család milyen lakhatási feltételeket teremt vagy tud elérni saját maga számára.

Sokat hallhattunk az elmúlt években, egyes településeken a nyomornegyedek felszámolásáról.

Azzal ellentétben, ahogy ezt a külföldi sajtó sokszor megszéllőztette, itt nem egyfajta deportálásról volt szó. Olyan településeken lévő negyedeket és ingatlanokat kell elképzelni, melyek lakhatásra alkalmatlanná váltak. Szociálisan és higiénés szempontból sem volt biztonságos az ehhez hasonló ingatlanokban az élet, éppen ezért a kormányzat a helyi önkormányzatokkal összefogva elhatározta, hogy jobb életkörülményeket biztosít ezeknek az embereknek. Mindez vagy úgy valósult meg, hogy a jelenlegi ingatlan helyett egy másikat, egy jobb minőségűt ajánlott fel (a jelenlegit pedig lebontotta), vagy olyan áron ajánlott vételt a tulajdonosoknak, mely sok esetben az ingatlan forgalmi értékének a 150 vagy 170%-át is jelentette.

Ezek a programok már a kezdetektől arra irányultak, hogy azokat a potenciálisan veszélyes környékeket, melyek főleg higiénés szempontból a környezetükre is rizikót jelentenek, felszámolják.

Mindez az önkormányzati bérlakásokra is igaz. A szegregátumokban élők sok esetben komfort nélküli bérlakásokban élnek, ami helyett máshol ajánl fel az önkormányzat felújított bérlakásokat, a meglévőket pedig felújítás helyett inkább bontásra ítéli, mivel a lakások állapota a kilakoltatást követően már életveszélyes.

A lakhatási problémák vizsgálatánál ismételten összeültünk és az egyes vizsgált országokat is szemügyre vettük. Az eszmecséréknél ismételten igyekeztünk átfogó képet kapni arról, hogy mely országban, mely módon foglalkozik a kormányzat a családok lakhatási körülményeivel.

Elmondható és általános tendencia, hogy nehéz körülmények között élő és sok esetben rossz anyagi helyzetben lévő

családok minden vizsgált országban, az országok minden térségében találhatók.

A lakosság nem jelentős részét teszik ki ezek az emberek és itt főleg azokról beszélünk, akiknek a lakhatása valóban már – már megkérdőjelezhető, hiszen akárcsak egy, vagy két lépéssel vannak jobb helyzetben, mint egy utcán élő ember, ami az ingatlan vagy azzal együtt a környék állapotát jellemzi, ahol élnek.

A szociális lakásrendszer, vagy lakhatási rendszer létrehozása olyan kérdés, mely egyesek szemszögéből kardinális jelentőséggel bír. A lakhatás normalizálására több olyan elméleti megoldás felmerült, amely jelenthet változást, eredményeket produkálhat a kérdésben. Ezek közül sorolunk fel kettőt:

- Egy olyan jövedelemfüggő lakbértámogatási rendszer kialakítása, mely figyelembe veszi a családok jövedelmének mértékét, annak gyakoriságát és minden olyan tényezőt, mely a biztos megélhetést megteremti, a segélyezést pedig ez alapján adja a rendszer. A magas jövedelemmel rendelkező családok támogatása épp úgy kizáró tényező kell, hogy legyen, mint a jövedelemmel egyáltalán nem rendelkező családok támogatása, hiszen az akaraterő a másik fél részéről is megkövetelhető.

Annak támogatásaként, hogy a tenni akarási meglegyen, legalább szakaszos vagy minimálisan, olykor bevétellel rendelkező családok segítése a cél.

– A másik lehetőség egy olyan összefogási rendszer, mely az üresen álló, vagy esetlegesen felújítható, használható állapotba hozható ingatlanokat térképezni föl, és ezeket többlépcsős keretek között,

több cég és társszervezet bevonásával tenné lakhatóvá.

A rendszer innovatív, egy olyan bérlakásos szövetkezeti hálót lehetne ezzel kialakítani, mely tisztázott körülmények között rendezné az egyes ingatlanok tulajdonjogi kérdéseit, valamint a bérlők körének megállapítását, továbbá anyagi, műszaki és jogi segítséget is nyújthat a szervezet a lakhatási segítségre szoruló családok számára.

A rendszer amellet, hogy egy igen erős szociálpolitikai kérdéskörön kívánna segíteni, országos lefedettséggel adhatna munkát civil szervezeteknek, helyi vállalkozásoknak, önkormányzatoknak, munkalehetőségek újabb létrehozásával.

A lakhatási körülmények fejlesztésénél nem mehetünk el szó nélkül mindazon körülmények mellett sem, hogy bizonyos esetekben nem csak a rendkívül rossz anyagi helyzet vagy éppen a nincstelenség okoz olyan állapotokat egy területen vagy egy családi közösségben, melyek már fizikailag is alkalmatlanná teszik a körülményeket a normális életvitelhez. A lakhatás kérdése sokszor igényeink és a pénzzel való rossz bánásmódunk eredménye. Egyes emberek képtelenek beosztani vagy éppen alapvető szinten is gazdálkodni bevételeikkel, sokszor pedig nincs igényük jobb és tisztább körülményekre.

Ezzel kapcsolatban is segíthet az utóbb említett innovatív, lakás- és ingatlanfejlesztési rendszer – lakástámogatási szociális hálózat az érintetteknek, hiszen megfelelő gazdasági és mentálhigiénés szakemberek bevonásával meg lehet tanítani a pénzzel való helyes bánásmódot, valamint a jóra, munkavégzésre, tisztaságra és rendezett otthoni körülményekre való törekvést.

Ha mindez megvan, akkor az ingatlan-támogatás egy hosszabb távú befektetés, hiszen nem kell félni a nagy mértékű amortizációtól, mely a megelőző elméleti és gyakorlati segítségnyújtás nélkül rövid időn belül elkerülhetetlen lenne.

A lakhatás kérdése nem egyszerű. A műhelymunkák során egyetértés született a tekintetben, hogy lényeges és igencsak nagy figyelmet igénylő problémakörrel van szó. A fentiekben már említettük, hogy főleg azoknál a rétegeknél kérdés ez, akiknek lakáskörülményei alig jobbak azoknál, akik az utcán élnek.

A felelősség tehát nagy, mindegyik vizsgált ország tekintetében van tennivaló ebben a témában.

Műhelymunkáink során figyelmet fordítottunk egy normális körülmények között élő család lakhatási problémáira is. Jelen kiadvány készítésekor Hazánkban az átlag nettó jövedelmet figyelembe véve 20-25 évet kell sprórolni arra, hogy egy család saját lakáshoz jusson. Persze a helyzet még rosszabb, ha közben már albérletet is fizetni kell. Az utóbbi évek ingatlanárainak emelkedését némileg ellensúlyozza a Családok Otthonteremtési Kedvezménye hazánkban, illetve a szomszédos országokban is igénybe vehető hasonló, bár kisebb összegű kedvezmények, azonban még így is jelentős önerő lehet szükséges.

Szlovákiában a fiatal házaspárok kedvezményes, 1%-os kamatozású hitelt igényelhetnek, maximum 75.000 eurós összegig, melyből gyermek születése esetén, gyermekenként 2.000 eurót elengednek, maximum 3 gyermekig.

Szlovákiában is működik a lakástakarékpénztári rendszer, azonban a feltételek itt sem olyan kedvezőek, mint amilyenek Magyarországon voltak korábban. Kétségtelen, hogy az állami támogatás mértéke hazánkban magas volt és mindenki megkapta a befizetése után a 30%-os, de maximum 72.000.-Ft-

os támogatást, addig Szlovákiában a maximális támogatás mindössze 70 euro.

Szintén Szlovákiában 2016-ban vezették be azt a bérlakás építési programot, melynek keretében az önkormányzatok a kivitelezési költségek 50%-ára pályázhatnak támogatásként, a fennmaradó összeget pedig hitelből finanszírozhatják, így olyan jellemzően 2 szobás lakásokat építhetnek, amelyet a 35 év alatti fiatal párok vehetnek igénybe, maximum 3+3 évre.

Ezzel a programmal a fiatalok önálló életkezdését igyekeznek segíteni, hisz nem épül annyi új ingatlan az országban, mint amennyi házasság kötnek évente. Hasonló program nálunk is létezett „Fecskeház” program néven, ahol feltétel volt a fiatalok lakáscélú megtakarításának vállalása is.

Az Unión belül Romániában laknak a legtöbben saját tulajdonú ingatlanban, azonban ez korántsem annyira jelent jó helyzetet, hisz az ingatlanok a legtöbb esetben lelakottak, sok esetben hiányzik a megfelelő komfort. Mivel magas a saját tulajdonú ingatlanok aránya, így a bérlakás szektor alulfejlett, pedig itt is nagy szükség lenne rá.

A vállalkozásalapítás és a vállalkozói hivatás női szemszögből, női vállalkozók, család és vállalkozás összeegyeztetésének kérdése

A műhelymunka ebben az esetben ismét a nőkre irányult, vagyis azokra a nőkre és egyben anyukákra is, akik esetleg vállalkozás alapításán gondolkodnak, tehát szeretnék önállósítani magukat és valami újba, de legfőképpen saját cég alapításába és irányításába kezdeni.

A családalapítás ténye mellett még mindig elég sokat nyom a latban a biztonság, illetve a biztonságérzet. Egy vállalkozás elindítása mindig rizikós, és ha az ötlet jó, a koncepció

kivitelezhető, még akkor is van esély arra, hogy az első időszakban veszteséges hónapokat könyvelhetünk el. Magyarországon a vállalkozások indítása nem túl bonyolult feladat, sőt az ezzel járó adóterhekre és adminisztrációs költségekre is van számos könnyítés. Gyermekeknevelés mellett azonban a kérdés megfontolandó, hiszen a napi vagy legrosszabb esetben a havi bevételt biztosítani kell a család számára.

Nyíregyházán jól működik a vállalkozó anyukák klubja, az ilyen gondolatokat fontolgató nők számára nyújthat segítséget. A kezdeményezés célja, hogy helyzetbe hozza azokat a nőket, akik elköteleződtek valamely munka iránt és ezt vállalkozói tevékenységként üzik.

A vállalkozási munkafolyamatok mellett a klubban találkozók is rendszeresen vannak, ahol a hölgyek megbeszélhetik tapasztalataikat és ötleteiket, ezzel egymást segítve a munkában.

A klub évek óta sikeresen működik, és témái között szerepel például az a kimondatlan, de olykor mégis létező megkülönböztetés, mely a férfi és női vállalkozók között érezhető, az egyes munkák és munkafolyamatok, vagy éppen tárgyalások során. A nőket sokan még most is inkább csak egy adminisztrátori pozícióban tudják elképzelni, holott széles látókörük, a világra való kitekintésük alapvetően más perspektívába helyezi őket, mint sokszor a férfiakat, így olykor akár jobb vezetők is lehetnek, mint férfi kollégáik.

Az összejöveteleken szó esik a gyerekes anyukák helyzetéről is, melyben a klub vezetői programokkal és ötletekkel igyekeznek segíteni, előidézve ezzel a vállalkozó kedvű nők ösztönzését a váltásra, és útjukat is egyengetik, hogy a lehető legtöbbet tudják kihozni magukból.

Ha nemzetközi viszonylatban nézzük mindezt, akkor hasonló koncepció tárul elénk a Szlovák Magyar Fiatalközösség Szövetségénél is, így elmondható, hogy szomszédos országainkban is megvan ez a kezdeményezés.

Házasság, családalapítás, válás

A műhelymunkák ezen témakörében arra kerestük a választ, hogy milyen anyagi segítséggel lehet támogatni azokat a családokat, akiknél még nincs gyerek, vagy éppen várják a babát, esetleg a szülők elválnak vagy elváltak és így a családi vagyonközösség két részre oszlik, növelve ezáltal a költségeket és csökkentve a kiadásokat.

Magyarországon sajnos elég magas a válások aránya. Sokszor a rossz anyagi helyzetből fakadó nehéz mentális helyzet és pszichés nyomás is okozhatja egy – egy családi egység megbomlását.

Anyagi segítséget nyújthat az ilyen és ehhez hasonló problémákra pl. a CSED, vagyis a csecsemőgondozási díj.

A CSED azon szülők számára vehető igénybe, akik a gyermekük születését megelőző időszakban (2 év) legalább 365 napig biztosított jogviszonnyal rendelkeztek, tehát vagy munkaadójuk, vagy ők saját maguk után megfizették a társadalombiztosítási hozzájárulást. Ebbe az időszakba beleszámíthat akár egy felsőoktatási intézménynél folytatott nappali tagozatos tanulói jogviszony is, melyből 180 napot vesznek figyelembe ebben az esetben. Egy biztos: a jogviszonynak megszakítás nélkül, folyamatosnak kell lennie.

Jó hír, hogy a CSED-re nem csak az édesanyák jogosultak, hanem akár az apukák is.

A CSED 168 napon keresztül jár az arra jogosultnak és a baba születése előtt már 4 héttel is igénybe vehető.

Ez ugyancsak növeli az édesanya bevételeit a gyermekgondozás megnövekedett kiadásai mellett, bár a műhelymunkák során az a megállapítás született, hogy bár a CSED egy pozitív intézkedés, van egy kiskapuja, amely hátrányosan érintheti a kisgyermekes anyukákat.

Amennyiben hivatalos másodállást vállal a várandós édesanya, abban az esetben a másodállás jogviszonyának folyamatosságát is figyelembe veszik. Tehát ha nincs meg az utolsó két évben mindkét pozíciójából a legalább 365 nap, folyamatosan biztosított jogviszony, úgy az illető nem jogosult az ellátásra.

Ez mindenképpen egy olyan hibája a rendszernek mely javításra szorul.

Szlovákiában a családpolitika alapvetően független a szülők jövedelmétől és a gyermekek után járó juttatások, adókedvezmények, illetve a szülés utáni szabadság támogatásával segítik a családokat. Szülés után, egyszeri 829 eurós összeget biztosítanak az anyának, valamint 34 hét szülési szabadságot, ahol a korábbi bruttó bér 75%-ának megfelelő összegű juttatás jár. A gyermekek után járó adókedvezmény 266 euró.

Romániában a szülést megelőzően 12 havi biztosítási jogviszony szükséges ahhoz, hogy az ellátásokra jogosultságot szerezzen a szülő. A juttatás összege függ a korábbi jövedelemtől, melyben nem csak a bérjövdelem, hanem pl. bérleti díjból származó bevétel is beleszámít. Az anyát megillető szülési szabadság 126 nap, ebből legalább 42 napot a szülést követően kell kivenni. Ez idő alatt nem lehet munkát vállalni. A 2 évnyi gyermeknevelési szabadságból kötelezően 1 hónapot a másik szülőnek kell kivennie, de ha ezt nem igényli meg, akkor a két év ennyivel megrövidül.

A munkába való visszatérést ösztönzik úgy, hogy ha a gyermek 2 éves kora előtt min. 60 nappal munkát vállal a szülő, akkor a

gyermek 3 éves koráig további, havi rendszerességű plusz juttatásban részesül.

Adóterhek és kötelező kiadások a szomszédos országokban

A műhelymunkák során fontosnak tartottuk megvizsgálni a különböző országok adózási rendszereit is, melyet az alábbiakban foglalunk össze, elkülönítve a különböző műhelymunka témáktól.

Az egyes vizsgált országok adóterheit és családsegítő intézkedéseit a legcélszerűbben a 2004-es magyarországi uniós csatlakozástól érdemes vizsgálnunk. Magyarországgal együtt, ebben az évben csatlakozott Szlovákia is, majd 2007-ben Románia. Szerbia jelenleg sem tagja az EU-nak.

Szlovákia: Északi szomszédunknál a családsegítő intézkedések és az adózás kissé mást jelent, mint hazánkban. A szlovákok az EU csatlakozáskor az úgynevezett „háromszor 19-es modell” használatát vezették be, mely azt jelenti, hogy mind a személyi jövedelemadó, mind a társasági adó, mind pedig az általános forgalmi adó mértéke 19% volt. Ez a szám azóta ott is növekedett, de még mindig jelentős adókedvezményekkel bírnak a Szlovákok a többi országhoz képest. Szlovákiában az általános forgalmi adó mértéke jelenleg 20%, a csökkentett, vagyis kedvezményes ÁFA mértéke 10%. Mindehhez hozzájön az is, hogy Szlovákiában kevesebb adónem van, mint hazánkban. Nincsenek pl. helyi adók, és a kedvezményes ÁFA több késztermékre és élelmiszerre is használható. Cégek esetében fontos a társasági adó kérdése, mely Szlovákiában 21%, ez a magyarországi

9%-hoz képest jelentősen több. Északi szomszédunknál azonban az osztalék kivétele kedvezőbb lényegesen. Ott 7%-ot kell megfizetni utána, Magyarországon ez az érték 15%.

A szlovákiai SZJA mértéke jelenleg is 19%. Ez 25%-ra ugrik, 35.000 EUR bevétel felett.

Látható tehát, hogy Szlovákiában talán kissé kedvezőbb az adózási rendszer, bár vannak esetek, ahol rosszabbul járnak az ottani adózók, pl. a kis és középvállalkozások.

Egy átlagos munkavállaló esetében azonban csökkentett terhekről beszélhetünk. Ugyanazon bruttó bérből egy szlovák munkavállaló, megközelítőleg 20%-kal többet kap kézhez, mint ugyan ilyen bruttó bérrel bejelentett magyarországi társa.

Érdekes jelenség, miszerint egy szlovák ügyvezető esetében ugyanazon munkabér mellett kisebbek a járulékok, mint a munkavállalók esetében. Ez csak abban az esetben igaz, ha ügyvezetői szerződése van és nem munkaszerződése. Ez a forma nálunk nem ismert.

Szlovákiában tehát nem feltétlenül rosszabb a helyzet, mint hazánkban, bár az eljárásrend más.

Románia: Adózás szempontjából Románia egy olyan ország, melyre a leginkább jellemző szó az, hogy kiszámíthatatlan. A folyamatos változások miatt a hosszú távú tervezés, főleg a cégek tekintetében szinte lehetetlen. Ez kissé azt is mutatja, hogy Románia a térség országai közül nem túl stabil gazdasággal rendelkezik.

Az elmúlt három évben, az országban 40 alkalommal módosították az adótörvényt, ebből 15 alkalommal az elmúlt egy évben. Ez azért is érdekes, mert a romániai törvények is kimondják, hogy egy adónem bevezetését legalább hat hónappal kell, hogy megelőzze az adónem közzétevése és kidolgozása. Ehhez képest a Románoknál sokszor kéthavonta, de van, hogy havonta többször is új adónemeket vezetnek be.

Az online rendszerek sem működnek igazán. Az ottani adóhivatal bár több millió eurós támogatást kért arra vonatkozólag, hogy bevezessék a nálunk már ismert online pénztárgépeket, valamint az ügyfelek online kiszolgálását és a papír alapot nélkülöző bevallási rendszert. A program sajnos nem túl sikeres, hiszen az online gépek legnagyobb része az akadozó hálózat miatt offline módban működik, ráadásul az adóbevallások legnagyobb része a mai napig papír alapon történik. A programra kért támogatás jelentős részét az ottani kormány kénytelen volt visszaadni, hiszen alig költöttek erre a programra. A fejlesztésekre egy újabb 18 millió eurós pályázatot nyert az ország, így talán van esély arra, hogy a rendszer normalizálódhat.

Most nézzük a román polgárok általános terheit. Romániában a 16%-os SZJA nemrégiben 10%-ra csökkent. Ez alap esetben azt jelentené, hogy a munkavállaló kézhez kapott jövedelme nőni fog, azonban a kormány emellett sok más adózási kérdésen is változtatott. A társadalombiztosítási járulékok megfizetését áthárította a munkavállalókra. A dolgozóknak 25%-os nyugdíj- és 10% egészségügyi járulékot kell fizetniük, az eddigi 10,5%, illetve 5,2% helyett.

Az ottani közalkalmazottak esetében, hogy elkerüljék a fizetéseszköket, a kormány a bruttó bérek emelésével kompenzált, és arra számít, hogy a magánvállalkozások is ezt a módszert választják majd, így alapvetően egy változás nélküli fizetés kerekedhet a művelet végén, ám erre nincs biztosíték. 2018-tól a nyugdíjjárulékok is emelkedtek odaát, aminek feltételezhetően az öregedő társadalom az oka, sok más országhoz hasonlóan.

A fentiekből láthatjuk, hogy Romániában egy viszonylag kiszámíthatatlan rendszer működik, és ahogy azt írtuk ez a vállalkozásokat erősen érinti, ez esetben azonban a munkavállalók sincsenek jobb helyzetben.

Szerbia: A szerbek nem kis erőfeszítéseket tesznek azért, hogy segítsék a munkavállalókat és elsősorban megállítsák az elvándorlást. Nem egészen egy évvel ezelőtt arról is olvashattunk, hogy akár 70%-os adókedvezmény bevezetését is fontolgatja az ottani kormány azoknak, akik külföldi munkavállalásból térnének haza. Évente 50–60 ezren is elhagyják Szerbiát, sőt, az utóbbi tíz évben több mint félmillió ember hagyta el az országot, így az intézkedés alapja érthető. Szerbiában hasonló számok vonatkoznak a cégekre és munkavállalókra, mint Magyarországon. Szerbiában a társasági adó mértéke 10% Az ÁFA-kulcs 20%, a csökkentett ÁFA 8% (pl. élelmiszerekre, stb.) Az SZJA-kulcs 20%, a munkabér személyi jövedelem adója 12%. Szerbia jelenleg nem csak a külföldi munkavállalók hazacsábításán fáradozik erősen, de a külföldi befektetők számára is vonzóvá kívánja tenni az országot.

Jelentős adókedvezmények illetik meg azokat a cégeket, akik nagyobb tőkét vagy befektetést eszközölnek déli szomszédunknál. A szerbek mindemellett a fenntarthatóságra is odafigyelnek. Vámmentes kereskedelemről állapodtak meg pl. Oroszországgal, így a két állam között teljesen szabad a kereskedelem. Emellett a legtöbb balkáni állammal is együttműködést folytat, melynek értelmében sok termék szintén mentesül a vám alól pl. Macedónia, Horváthország vagy Albánia esetében. Mivel Szerbia nem az EU tagja, így ezek az intézkedések szükségszerűek és logikusak is.

Szerbiára érdemes figyelmet fordítani az elkövetkezendő években, hiszen intézkedései előre mutatást és tenni akarást tükröznek.

2019 májusában találkozót tartottak a Visegrádi Országok, ahol a fő téma a család és a család stabilitása volt a térségben. A lélekszám hosszú távú stabilitásának alapja a család, így nagyon fontos és kiemelt szerepet kell biztosítani a családok támogatásának, minden területen.

A V4-ek mindegyike küzd azzal a helyzettel, miszerint a lélekszám és a születések száma csökken. Ráadásul egy viszonylag friss felmérés szerint hiába mutat mindenhol emelkedő tendenciát a GDP, a családok egy jelentős része kevesebb gyermeket vállal, mint amennyit családalapításkor tervezett. A párok gyermekvállalása ráadásul kitolódott. A korábbi 24 – 25 éves korhoz képest ma nagyjából 30 éves korban gondolják úgy a fiatal felnőttek, hogy gyermeket vállalnak és családot alapítanak.

Mind a szlovákok, mind a lengyelek és a csehek is, Magyarországhoz hasonlóan aktív lépéseket tesznek annak érdekében, hogy ez megváltozzon. Az utóbbi években a V4-es országokban a helyzet és a születésszám kissé javuló és emelkedő tendenciát mutat, ám ez kevés a sikerhez.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a térség minden országa prioritásként kezeli a családok helyzetét.

Helyszíni szemle – régiós különbségek országhatáron belül

A következőkben utazunk egy kicsit igencsak szép, változatos tájakkal tarkított országunkban azért, hogy megértsük, a családok és a munkahelyek kérdését nem csak a politikai és gazdasági intézkedések, valamint a családok saját maguk által befolyásolt cselekedetei határozzák meg, hanem adott esetben egy ország térbeli, területi elhelyezkedése és infrastrukturális lehetőségei is.

Az infrastruktúra fejlesztésével átrendeződés kezdődik, optimalizálással karöltve. Bár az ipari parkok és kifejezetten

termelésre szánt területek megjelenése, illetve a köztudatba való beépülése csak később kezdődik, mára azt lehet mondani, hogy észszerű és a természeti, valamint az infrastrukturális lehetőségekhez mérten optimális állapotok kerültek kialakításra.

De a hazánkat jellemző természeti kialakulás és az autópálya építések persze nem jelentenek feltétlen receptet a tökéletes és teljes országot lefedő, egyenlő eloszlású régiós kapacitásokra.

Lényeges az országon belüli térségek szerepe, valamint az, hogy az adott térség az országhatár másik oldalon található szomszédjával mennyire képes együttműködni, szimbiózist kialakítani egy mikroközösségi szinten.

A középső országrész kiemelkedő a főváros jelenléte miatt.

A nyugati országrész területénél fogva szerencsés helyzetet tudhat magáénak, hiszen egyrészt Ausztria közelsége, az ottani ingázós munkalehetőségek, az átmenő vagy célirányos turistaforgalom és a teherforgalom nyugatra tartó és nyugatról keletre tartó útvonala átszelik a nyugati megyék területeit.

Keleten már ettől rosszabb a helyzet. Bár az autópálya közelsége és kiépítettsége rengeteget fejlesztett a térségen, az autópályától nagyobb távolságra lévő települések már nehezebb helyzetben vannak.

A turizmus és a vendéglátás, valamint az átmenő forgalom és az egyes nagyvállalatok betelepülése sokat lendített keleti megyék helyzetén, de a szomszédos országokkal való, nem igazán kiemelkedő gazdasági vagy turisztikai kapcsolatok révén a lehetőségek korlátozottak.

Déli határainkon egy érdekes helyzet van kialakulóban. A turisztikai élet és a mezőgazdasági termelés még jelen van, de az ipar, valamint a nagyvállalati jelenlét, mely egyszerre nagy

mennyiségű munkahely megteremtésére képes már hiányzik, főleg a délnyugati és délkeleti régiókban. A déli területeken mint pl. Bács vagy Csongrád Megye az ipari termelés is megfigyelhető és az átmenő tranzit forgalom is jelentős.

A közlekedés nagyon fontos, hiszen azokat a régiós különbségeket, melyek az általunk befolyásolható tényezőktől függetlenül alakulnak ki az ingázás és a már korábban is említett otthoni munkavégzés lehetősége is áthidalhatja. De ne menjünk vissza az iménti témához, vizsgáljuk most azokat a munkaköröket, ahol fizikálisan is jelen kell lenni egy adott területen.

A közlekedés fejlesztésénél tehát fontos, hogy monitorozzuk a szükségleteket, olyan közösségi és egyéni közlekedési lehetőségeket biztosítsunk az ország, valamint a tranzit és célirányos turista és üzleti forgalom számára, mely akadálymentes és minden igényt kielégít.

„Előttem van észak – hátam mögött dél”: beszámoló tanulmányútjainkról

Kiadványunk tartalmi sorrendje nem a véletlen műve. Az előző fejezetben egy kis áttekintést kaphattunk Magyarország olyan helyzeti és földrajzi előnyeiről és hátrányairól, melyek kedvezően vagy éppen kedvezőtlenül érintik a munkahelyek alakulását és ezzel együtt a családok helyzetét.

Projektünk munkálatai során több tanulmányúton is részt vettek szakembereink, melyek szintén a tapasztalatcsere és megfigyelés legközvetlenebb eszköze volt annak érdekében,

hogy a későbbiekben le tudjuk vonni a megfelelő konzekvenciákat.

A tanulmányutak kétnaposak voltak és olyan városokba, illetve településekre látogattunk el, amelyek olyan térségben helyezkednek el, melyek kiemelkedő jelentőséggel bírnak gazdasági, turisztikai vagy más egyéb a gazdaságot és megélhetést meghatározó szempontból.

Fő útirányaink: Balatonszemes, Nyíregyháza, Miskolc, Pécs, Szolnok, Kiskunfélegyháza, és ezen települések környéke.

Ezek között a települések között nagyváros és megyeszékhely, valamint kistelepülések is találhatóak, az ország több különböző régiójából.

Lássuk akkor városonként, hogy hogyan is alakultak ezek utak, milyen tudásanyaggal és tapasztalati háttérrel lettek gazdagabbak a szakembereink.

Nyíregyháza és környéke:

A város és adottságai mellett ennek a tanulmányútnak az egyik legfőbb célja az volt, hogy az időskorúak helyzetét és az élethosszig tartó tanulásra való törekvés iránt tett erőfeszítéseket vizsgáljuk.

Nyíregyháza az ország keleti régiójában helyezkedik el, az ukrán a szlovák és a román határhoz is közel. Egy olyan megyei jogú városról beszélünk, mely az utóbbi időben elég jelentős fejlődésnek indult. Két nagy gyáregység is megtelepedett a városban, munkát adva ezzel a település nagy részének, valamint az agglomerációs körzetben élő lakosság jelentős hányadának. Az említett két gyár a Michelin Hungária Gumiabroncsgyártó Kft., valamint a Lego Manufacturing Kft. A

város mindezek mellett az ország egyik legnagyobb lakosú települése és turisztikai célpontként is jelentős.

Nyíregyháza kulturális és társadalmi élete jelentős. A „tirpák” szó egy olyan kifejezés, mely csak az utóbbi években vagy évtizedekben kapott pejoratív jelentést és értelmezési módot. A hagyományőrzés és társadalmi megújulás az értékek megőrzése mellett az ország ezen keleti régióiban egyébként is fontos, hiszen nagy az innen történő elvándorlás.

A Tirpák Kulturális Egyesület ugyan idős emberekből áll, de igyekeznek a Nyíregyházát körül ölelő bokortanyák hagyományinak és kulturális értékeinek ápolása és megőrzése. Az elvándorlás, főleg az ország nyugati és középső régióiba veszi az irányt a fiatalok köréből.

A tanulási és fejlődési lehetőségek jók és adottak, hiszen a Nyíregyházi Főiskolán számos képzés közül választhat az oda jelentkező, ráadásul olyan képzések is szerepelnek a kínálatban, amelyek máshol az országban nem.

Ezeken túlmenően azonban a fiatalok számára vonzó és felettébb érdekes a nagyváros, Budapest, vagy a nyugati régiók, ide értve Ausztria vagy Németország, egyebek mellett Anglia nagyvárosai és fővárosai is. Pedig a számításukat idehaza, akár egy Nyíregyházától kisebb településen is megtalálhatják. Jó példa erre az a fagyfaltozó, melyet mi magunk is meglátogattunk Nyíregyházán.

Több ízben is leírtuk, hogy a családalapítás egyik fontos eleme az egzisztenciális és anyagi biztonság. Nos, a fagyizót vezető hölgy elmondta, hogy családi vállalkozásként üzemelnek, immáron 30 éve. A vállalkozás mellett és amellett, hogy a jövedelmük színvonalas, a családalapításra is volt idejük. Bár gyermekeiket mindig is ösztönözték, hogy a családi vállalkozást folytassák, vagy éppen majd alkalomadtán bővítsék, a

csemeték ezt nem szerették volna. Tanulmányaik után egyfajta útkeresés indult, így külföldön vagy Magyarországon más területein dolgoztak, több szakmát is kipróbáltak.

Sok dolgot láttak és tapasztaltak, majd végül úgy döntöttek, hogy maradnak a családi vállalkozásnál. Ennek immáron több éve, azóta újabb foglalkozások nyíltak melyek már a gyermekeknek köszönhetőek. A családi vállalkozás tehát jó kezekben lesz, ha egyszer teljes egészében átadásra kerül.

Ez a rövid történet mindent egybevetve egy optimális és szerencsés eset. Projektünk a családalapításról, a munkahelyekről és a vállalkozásokról szól, ebben a példában pedig láthatjuk egy nagyon optimális és kielégítő formában tud mindez megvalósulni, akár vidéken is.

Magyarország gazdasági életének jelentős szereplői a kis és középvállalkozások, mint amilyen ez a nyíregyházi foglalkozó is.

Kisvárdán egy olyan kávépörkölő manufaktúrába látogattunk el, melyet szintén külföldön is dolgozó, majd onnan hazatérő fiatalok alapítottak. 17 év után tértek haza Írországból, ahol a kávé szerelmesei lettek. Baristaként megtanulták a kávékészítés fortélyait, versenyeken indultak, majd később a kávézót vezető Anita érzékszervi bíróként bírálta a különböző kávékat. Férje és annak barátja vezetik a kávépörkölő manufaktúrát, különböző tréningeket tartanak, amire nem csak itthonról, hanem külföldről is érkeznek tanítványok. A közlekedésben nagy segítséget jelent a Debreceni Repülőtér, hisz így az utazási idő a tréningen résztvevők számára jelentősen lerövidül. A fiatalok sokat köszönhetnek a külföldön szerzett tapasztalataiknak és kapcsolataiknak, idehaza most ezt próbálják kiaknázni, nem kevés sikerrel.

Az ilyen vállalkozásokat ösztönzőleg támogatnunk szinte kötelező, hogy az előbb olvasott jó példák még sok helyen

megismétlődjenek. A munkahelyteremtés mellett az ilyen mozzanatok a vidéki elvándorlás lassítását is elősegíthetik.

Nyíregyházán a kulturális élet is jelentős. A színház, a városi rendezvények és az egyéb nagyobb megmozdulások mellett a közösségi, civil szerveződés is figyelmet érdemel.

Látogatásunk során egy helyi művelődési házban is jártunk, ahol az intézmény dolgozói örömmel kalauzoltak minket végig és meséltek terveikről, programjaikról.

Kiderült számunkra, hogy a hagyományőrzés és népművelés mellett, helyet adnak az új kezdeményezéseknek is, és örömmel támogatják az országos szervezetek által végzett tevékenységek regionális, helyi munkálatait is.

Az élethosszig tartó tanulás jegyében több olyan programot is elindítottak, melyek a felnőtteket, a már esetlegesen valamilyen végzettséggel rendelkezőket célozzák meg. Az 1990-es évektől kezdve folyamatosan foglalkoznak továbbképzések szervezésével és átképzésekkel is, megakadályozva ezzel a pályaelhagyást, valamint a végzettséggel rendelkező, de más külső körülmények miatt munkanélkülivé vált szakemberek ellehetetlenülését. Az átképzések az egyre gyorsabban változó világunkban egyébként is nagy hangsúlyt kell, hogy kapjanak. Az elektronika, a számítástechnika, az építőipar és az ezekhez hasonló, rohamos tempóban fejlődő területeken a továbbképzések szerepe mára igencsak megnőtt. A művelődési ház ezekben is segítségre lehet.

Nyíregyházi utunk során több ilyen és ehhez hasonló példát is láttunk, így azt kell mondanunk, hogy az a nézet, miszerint az ország keleti felében az élet lehetetlen, nagyon távol áll a valóságtól.

Nyíregyháza mellett Kisvárdra környékére is ellátogattunk, a kisvárdai agglomerációból Dögét és Fényeslitkét választottuk tanulmányutunk célpontjaként. Fényeslitkén a község polgármester fogadott bennünket, aki bemutatta, hogy a családok számára milyen kedvezményeket, támogatásokat biztosítanak. Ilyen például, hogy az ide születő csecsemők számára térítésmentesen biztosítják a rota vírus elleni védőoltást, vagy hogy az általános iskola felső tagozatától kezdve ösztöndíjat fizetnek a diákoknak, egészen felsőfokú tanulmányaikig. Szívesen fogadják a településükre beköltözőket, akik elsősorban Kisvárdra közelsége és a kedvezőbb lakásáruk miatt költöznek hozzájuk, de szeretnénk, ha a közösségük szerves tagjaivá válnának.

Döge polgármesterével a Rétközi-tónál találkoztunk. A helyszín választás nem volt véletlenszerű a Polgármester Úr részéről, hisz azt szerette volna prezentálni számunkra, hogy az elmúlt években milyen turisztikai fejlesztések zajlottak a térségben és ez hogyan képes közvetett módon munkahelyeket teremteni. A megnyitás előtt álló Hobbit Lak Erdei Iskola az idelátogatóknak természetközeli élményt nyújt, megismerjék a megújuló energiák felhasználási módját, a természettel harmóniában való együttélést. Tervei szerint a tó mellett strand is kialakításra kerül, emellett sporttáborokat is szerveznek majd, biztosítják többek között a kajakosok felkészülését. Elképzelése szerint ezek az elsősorban turisztikai fejlesztések olyan másodlagos hatással bírnak, melyek hozzájárulnak az itt élők életminőségének javításához is, megfelelő vállalkozói kompetenciák birtokában vagy azok fejlesztésével saját vállalkozásokat alapítanak, például büfét vagy kisboltot nyithatnak a strand közelében, kézműves foglalkozásokat tarthatnak az erdei iskolába látogatóknak, stb.

Pécs és környéke:

A pécsi tanulmányút egy olyan utazás volt, melynek kihagyhatatlan része kellett, hogy legyen a helyi speciális adottságokkal rendelkező város és környék egyes kérdései, mint pl. a foglalkozási hagyományok fenntartásának kérdése egyéb más civil szerveződések és kezdeményezések vizsgálata.

Pécs, a baranyai megyeszékhely az elmúlt rendszer egyik legfontosabb helyszíne volt, hiszen a Mecseki bányák és az urán, ezzel együtt az atombomba gyártása utáni vágy nagyban meghatározta a város életét.

A déli vidéken való elhelyezkedése sajnos nem túl szerencsés számára. A bányák bezárása után az ipar szinte teljesen leépült, így ezzel nem lehetett tovább operálni a városvezetésnek. A nehéz helyzetbe került városnak az sem tett jót, hogy déli szomszédságában a 90-es évek szinte csak és kizárólag a jugoszláv háborúról szólt. Fekvése és elhelyezkedése mégis rendkívül szép és vonzó, ezt turisztikai adatai ma is jól mutatják.

A pécsiek jól tudják, jövőjükkel foglalkozniuk kell, elhelyezkedésük, gazdaságuk és az önkormányzat nehéz helyzete nem jelenti azt, hogy az élet megállt, fejlődési lehetőség és tenni akarás Pécsen is van, s ez jól látszik az ottaniak hozzáállásából.

Az út során felkerestük szintén az egyik helyi művelődési házat. Az intézmény igazgatója köszöntött bennünket, mely után munkájukról, mindennapi életükről és programjaikról beszélgettünk. Elmondták, hogy számos programmal igyekeznek segíteni a családoknak, legyen akár egygyermekes vagy nagycsalád. Van kapcsolatuk a Siklósi Várral, számtalan hétvégi és hétköznapi megrendezésre kerülő programot kínálnak a szülőknek és a gyermekeknek.

A kulturális központ egyébként gyermekbarát udvarral és játszótérrel rendelkezik, sőt még pelenkázó hely is van, segítve ezzel a kisgyermekes anyukákat. A programok és a szórakozás mellett a munkára is gondolnak és igyekeznek segíteni a gyermekes anyukákat, hogy munkaerőpiaci helyzetükön a lehető leginkább javítani tudjanak. A térségben itt nyitotta meg kapuit először a KarrierPont, de a „Munka és Család – a nők munkaerő-piaci helyzetének javítása és a „Nő-Köz-Pont létrehozása Pécssett” című projektek is olyan anyukák és nők támogatására szerveződtek, melyek számos tanáccsal képesek ellátni a gyermekes anyukákat és hölgyeket. A jogi és karrier-tanácsadás mellett a kulturális központban ezek a programok az ügyintézésben is segítenek, hogy a papírmunka se legyen a kilátástalan sorba állások végtelenje. Az ott dolgozók lélektanilag a segítség üzenetét is sugározzák, hiszen ezekre a munkaerőpiaci tanácsadásokra az anyukák gyermekeikkel együtt is érkezhettek, hiszen a segítségnyújtás alatt a picik biztonságos környezetben játszhatnak és tölthetik el az időt. A visszajelzések alapján az érdeklődés rendkívül nagy.

A látogatásunk során megismerkedtünk a Bányászok Érdekvédelmi és Kulturális Egyesületével. Az egyesület képviselőjétől számos izgalmas és érdekes információt tudtunk meg. Az egyesület célul tűzte ki, hogy a bányabezárások után sem hagyja, hogy azok a nagy múltú hagyományok melyekkel a bányászok rendelkeztek elveszzenek az idők során. De talán még ettől is tovább mentek. Az a mozgalom, immáron 30 évvel az utolsó bánya leállítása után is számtalan gyermeket képes megszólítani, akik élvezettel tanulják meg a hagyományokat és érdeklődve figyelik a bányamunkák menetét bemutató előadásokat. Az egyesület nemrégiben mesekönyvet is kiadott, melynek előszavában Hoppál Péter köszönti az olvasókat. Az egyesület célja, hogy minél korábban szólítsa meg a gyerekeket a témába bevonva, ezért a Bányamanó mozgalmat is létrehozták.

A cserkészekhez hasonlóan szerveződő közösség mára kinőtte magát, mert az ország számos más területén is szerveződnek bányamanók, akik a hagyományok ápolása mellett a bányászok életének és szokásainak történetét és társadalmi hátterét is ismerik, de számos emlékművet is gondoznak, ezen túlmenően pedig ott vannak minden bányász megemlékezésén. A Bányamanóknak az egyesület számos vetélkedőt is szervez, melyekkel játékos formában tudják fenntartani érdeklődésüket és tudásszintjüket.

Pécssett és környékén civil szerveződésből nincs hiány.

A Pécsbányai Kulturális Egyesület is igyekszik segíteni azoknak az embereknek, akik álláskereséssel töltik a mindennapjaikat. Az egyesület a munkanélküliség ellen számos „fegyverrel” küzd. Ötletekben nincs hiány, hiszen pl. még szelídgesztenye termesztéssel is igyekeznek munkahelyeket teremteni. Mindezek mellett segítenek a hozzájuk fordulóknak az álláskeresésben, az önéletrajz-írásban, és a helyi közmunka-program koordinálásban is részt vesznek.

Látható, hogy Pécssett erős a civil szerveződés és az is látható, hogy a civil szerveződés mögött komoly munka és akaraterő van.

A városban tett séta során is kiderült, hogy az ott élők bizakodók és érzik, hogy a civilek is törődnek velük. Szociológusok és néprajztudósok is segítségünkre voltak a városban tett behatóbb látogatásunk során. Alkalmunk nyílt beszélni szociálisan nehéz helyzetben lévő családdal is, de találkoztunk olyan családdal, akik felemelkedő helyzetben vannak. Így megmutatkozott a térség mindkét arca és az, hogy nehéz helyzete ellenére nem lehetetlen Pécssett és környékén a kiegyensúlyozott és anyagilag is kielégítő életforma, akár egy többgyermekes család számára sem.

Pécs mellett ellátogattunk Siklósra is, ahol azt vizsgáltuk meg, hogy a helyi családok miképp kapcsolódhatnak be a gazdaság turisztikai szegmensébe. Azt láttuk, hogy nem csupán a magán szálláshelyek biztosításával, hanem kézműves termékekkel, házi portékával vagy akár turisztikai jelentőségű programok szervezésével is jövedelemhez juthatnak.

A régióban tehát színvonalas lépések vannak arra vonatkozólag, hogy az élet ugyan olyan vonzó legyen, mint az ország bármely más pontján.

Ez persze nem olyan egyszerű, de a kezdeményezések és a kemény munka eredményre vezet, ezt a saját szemünkkel láthattuk.

Balatonszemes és környéke:

Balatonszemesen a téma főként a nők foglalkoztatásának javítása volt, emellett olyan szervezetekkel is egyeztettünk, akik a családok értékeinek megőrzését segítik.

A Balaton part Magyarország egyik legkiemeltebb turisztikai területe, de talán még az is kijelenthető, hogy a leginkább kiemelt terület ebből a szempontból. Ez a tendencia évtizedekre vezethető vissza. A lakosság szám Balatonszemesen nem különösebben nagy, de a község lélekszáma a nyári időszakban körülbelül megtízszereződik a turisták miatt. Rengeteg az ún. állandó nyaraló is, illetve az a nyaraló tulajdonos, aki budapesti székhelyű, de már tavasszal leköltözik a Balaton mellé, és egészen őszig életvitelszerűen ott él, dolgozni is a Balaton mellől jár be Budapestre.

Mindezek érdekesen alakítják a Balaton parti települések, és így Balatonszemes összetételét is. A nyaralók vásárlása, illetve sok budapesti kétlaki életvitele az ingatlanpiacnak és a beruházásoknak is jót tesz a térségben.

A kistelepülések kulturális élete sosem egyszerű, hiszen a közösségi házakból nagyrészt egy vagy esetenként kettő található egy – egy ilyen településen, ezért az ember azt gondolhatná, hogy nincs sok lehetőség a családok számára a kultúra és a művelődés területén. Ezt tanulmányutunk alapján egyértelműen cáfolhatjuk. A Balatonszemesen meglátogatott Latinovits Zoltán Művelődési Ház, Könyvtár és Múzeum multifunkciós intézmény a helyiek számára és azoknak is, akik a nyári szezonban idelátogatnak. A könyvtár pl. kifejezetten nagy forgalmat bonyolít a nyári időszakban, mely forgalom egy jó részét a turizmusból érkezett látogatók teszik ki.

Az intézmény közművelődési szakmai munkája mellett idegenforgalmi és lokális gazdaságfejlesztési feladatokat is ellát. Itt is kiemelkedően figyelnek a családokra, annál is inkább, mivel az intézmény vezetője maga is egy 4 gyermekkel büszkélkedő családjának, aki Budapest és Balatonszemes között ingázik, sokszor pedig online végzi feladatait a családi dolgaival összhangban. Ez nem kis feladat, így pontosan tudja, hogy mennyire fontos egy kisgyermekes családjának segítése a munkája során.

A kulturális központ és könyvtár egyébként is nagy múltra tekint vissza, hiszen elődje, a Szemesi Olvasókör már 1913-ban létezett. Egészen az 50-es évekig működött is, immáron saját épülettel, melyet Gróf Hunyady József adományozott az olvasókörnek. A háború után, az '50-es években aztán természetesen újraszervezték az intézményt, és állami irányítás alá vonták.

A mai formáját 1994-ben nyerte el, most a kulturális központ és a könyvtár együtt működik.

Az intézmény felelősségteljesen gondolkodik a kultúra és a műveltség kérdéséről, hiszen olyan feladatokat is magára

vállal, melyek első hallásra talán nem feltétlenül egy kulturális központ feladatai közé tartoznának.

Ilyenek például:

- az egyéni tanulást, önképzést támogató tevékenységek;
- az állampolgári jogok gyakorlásához szükséges közhasznú ismeretek megszerzésének elősegítése;
- a település és környéke természeti értékeinek, kulturális és néprajzi hagyományainak bemutatása és gyűjtése;
- a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozók, valamint a hátrányos helyzetűek (vakok, gyengén látók, mozgásukban korlátozottak) ellátásának feladata;
- a gyermekek olvasási kultúrájának, önálló ismeretszerzésének segítése.

Szárszón minden évben megrendezésre kerül a Szárszói Értelmiségi Találkozó.

Ennek a találkozásnak a célja egy olyan kerekasztal létrehozása, mely összehozza a politikai és kulturális élet szereplőit, a politika, a gazdaság, a társadalomtudományok és a művészi élet meghatározó szereplőit. A rendezvénynek nem titkolt célja, hogy ezzel is közelebb hozza ezen szakembereket, akik így fesztelenül tudnak beszélgetni és ha úgy adódik akkor megoldást találni a területeket közösen érintő kérdésekre.

Jól látszik tehát hogy a Balaton és térsége nem pusztán egy olyan hely, ahová a családok nyaralni járnak. Az életvitelszerűen itt lakó közösségek és családok is megtalálják a maguk számítását a munka, a közösségi és kulturális, valamint a társadalmi élet számos rétegében. Ráadásul a balatoni élet nem ér véget az augusztus 20-i nemzeti ünneppel, mint volt az ezelőtt 20-25 évvel. Szinte tavasztól őszig

folyamatosan vannak programok, de a téli időszak is lehet az aktív pihenés ideje a balatoni környéken, hiszen a befagyott és havas tó látványától is kevés szebb van kicsiny hazánkban.

Miskolc és környéke:

Miskolc az ország harmadik legnagyobb és legnépesebb városa. Agglomerációja szintén elég népes. A város egykoron híres volt iparáról, főként vaskohászatáról és az ehhez tartozó kiszolgáló létesítményekről. Bár már említettük, hogy a szocializmus tervgazdálkodása igencsak meghatározta a munkaerő és a termelékenység összetételét hazánkban, a miskolci vasgyártás mélyen gyökerezik. Az első kohó, a mai Újmassa területén, Miskolctól mintegy 8 kilométerre a Bükk hegységben alapítottott, 1770-ben. Maga Fazola Henrik hozta létre, hiszen a közelben lévő bányák és erdőségek erre lehetőséget teremtettek.

Az erre épült vasgyár és a vasmű aztán egyre nagyobb méreteket öltött. 1867-ben egy vasgyári kolónia létrehozását határozta el az állam a vasgyári dolgozók és családjaik számára, mely 1900-ra a monarchia legkorszerűbb lakótelepe lett, (nem tévedés) villany és vezetékesvíz bevezetésével, és közvilágítással. Önálló és terjedelmes városrész ez ma is Miskolcon, mely sajnos a vasgyár bezárásával egy nem túl jó környékké vált, annak ellenére, hogy egykoron az egyik legszebb része volt a városnak.

Boltok, templomok, kórház és minden egyéb kiszolgáló egység ugyanabból a jellegzetes téglából épült, melyet a városban mindenki vasgyári téglának ismer, és amely épületek egy jelentős része mára ipari műemlék. A kolónia, a vasgyári lakótelep olyannyira sikeres és újszerű lett, hogy már a tervek, az 1867-es Párizsi Világkiállításon díjat nyertek.

A miskolci, vagy más néven a diósgyőri vasgyártásról érdemes és kell beszélni. A jelenlegi helyzetet, mely szerint az ország

egyik legnagyobb múltú és legnagyobb területű gyárkomplexuma maradt parlagon és kihasználatlanul, szennyezett talajjal, használhatatlan épületekkel, mind a tervgazdálkodás eredménye. Mindez emberek ezreinek a megélhetését tette tönkre.

A város java része a szocializmus éveiben a Lenin Kohászati Művekben vagy Diósgyőri Gépgyárban dolgozott. Fénykorában több mint 20.000 embert foglalkoztatott, bár ezeknek java része bújtatott munkát végzett. A kommunista kormány ugyanis sokkal nagyobbat szeretett volna, mint azt anno Fazola Henrik a lehetőségekben meglátta, és mint azt a helyi természeti viszonyok, akár fejlesztések után is de engedték volna.

Erről a létesítményről azért is beszélünk kell, mert mint írtuk, ma Miskolc egy jelentős területén fekszik a gyári iparterület olyan állapotban, mely szakemberek szerint már menthetetlen és amelyből a gépek java részét eladták, a talaj cseréire szorul az épületeket is bontani kellene. Ez többek között a rendszerváltás utáni városvezetés egyik nagy bűne is, hiszen amikor még lehetett volna, nem kerestek megoldást a problémára.

A bezárás után családok ezrei kerültek állás nélkül az utcára, Miskolcon a megélhetés nehézkessé vált.

Az egyébként is iparáról híres városban több olyan létesítményt is bezártak, mely megélhetést jelentett sok családnak. A gyár mellett a környező bányák, a termelőszövetkezetek és a legtöbb ipari létesítmény vagy részlegesen zárt be vagy teljesen, de mindenképpen átalakult. Sok környező kistelepülés is a miskolci iparból élt, úgy az ott lakók, mint maga a település valamely melléküzemága. Nagy

lett tehát az elvándorlás, főleg a térség kistelepüléseinek elnéptelenedése.

Miskolci látogatásunk során vizsgálódásunk egyik pontja az volt, hogy a fent leírt nagy fokú változások mentén megvizsgáljuk a város és a környező kistelepülések elnéptelenedésének helyzetét, s hogy az elnéptelenedés megállítható-e.

Míg Miskolcon a vasgyártás, addig Miskolc-Perecesen és a környező kisebb és nagyobb településeken, a hegyvidéki adottságok miatt a bányászat volt igencsak jelentős az ipar mellett.

Látogatásunk először a Miskolc–Perecesen kezdtük.

Az intézményben gazdag tapasztalatokat gyűjtöttünk a helyi hagyományőrzés és a kulturális központ erőfeszítéseiről arra vonatkozóan, hogy a kultúrát a nehéz helyzetben lévő családoknak is eljuttassák, javítva ezzel az itt élő, főleg közmunkában foglalkoztatott családok életminőségét.

Mint ahogy az egykori LKM környéke vagy a Lyukóvölgy, Miskolc–Pereces is az ipar hanyatlásával vált az egyik leginkább hátrányos városrészé.

A művelődési ház mégis mindent elkövet, hogy ápolja a bányász hagyományokat, lehetőséget teremtve ezzel az egykori bányászok és a bányászat értékeinek megóvására. Az értékmegőrzés mellett az értékteremtés is a feladataik között szerepel, ezért igyekeznek a lokális működés mellett régiós és országos kapcsolatok révén minél szélesebb körben kiterjeszteni tevékenységüket.

Hagyományos és mai szemmel talán régies kulturális és szórakozási formákat is megvalósítanak, mint pl. a klasszikus mozi vagy tánczenei estek élménye.

A művelődési ház nyitott az újszerű és innovatív megoldásokra is, ezért bármilyen kulturális kezdeményezésnek igyekeznek helyet és teret adni, műfaji megkötés nélkül.

Minden évben megrendezik a Bányász Napot is, mely jellegzetesen összehozza a régi és egykori bányászokat, valamint az új generáció érdeklődőit. Történetek, szakmai beszélgetések során tudják a már korábban írt vállalásukat megtartani, miszerint fontos a hagyományok őrzése és a fiatal generáció érdeklődésének fenntartása is.

Testvérkapcsolataik az országhatáron túl is átnyúlnak: Ukrajna, Románia és Szlovákia is éppúgy kapcsolatrendszerük kiemelkedő fontosságú szereplője, mint a B-A-Z Megyében található Kazincbarcika, Sajószentpéter vagy Edelény bányászközösségei.

Miskolc számos közösségi terei közül következő célpontunk Gömörország Kapuja volt, vagyis a Miskolci NépmesePont. A Miskolci NépmesePont egy országos hálózat tagjaként jött létre egyedülálló módon többek között azzal a céllal, hogy a hagyományos népmesevilág szóhasználatán és szókincsén, valamint mondavilágán keresztül, a gyerekek kulturális képességét, valamint szókinchasztnálatát fejlesszék in- és nonformális módon is.

A NépmesePontok többek között műhelyfoglalkozások, művészeti alkotócsopórtok, élőszavas mesemondás, kompetenciafejlesztő táborok, mesemondó, meseíró és meseillusztrációs versenyek, de az egész család részvételét biztosító programok megvalósulását is lehetővé teszik. A bábjátékot és a mesemondás művészetét is kipróbálhatják az ide látogató gyerekek, de a modern technika felhasználásával akár saját mesét is létrehozhatnak, mely a tapasztalatok szerint nagyon nagy élmény a kicsik és még olykor a kicsit nagyobbak számára is.

A bányász és kohász kultúra megalapozása és képzett szakemberekkel való feltöltése a nagy múltú Miskolci Műszaki Egyetemnek, ma Miskolci Egyetemnek is köszönhető volt és köszönhető ma is. Az egyetem a műszaki és földtudományok, valamint a gazdaságtudományok terén nagy múltra tekint vissza, méltán szereve ezzel országos ismertséget magának, mely a mai napig töretlen.

Miskolc és a környék utóbbi években és évtizedekben végbemenő népességcsökkenésének oka, a fent leírt műszaki szakmák és technológiák, de legfőképpen az ipar eltűnésére vezethetők vissza.

A városvezetés eddig mindent megtett annak érdekében, hogy a fiatalok motiváltak legyen az „ittthon maradásra”.

Olyan nagy és multinacionális cégek telepítettek gyárat a Miskolc határaitól tudatosan kialakított ipari parkokba, akik felismerték, vagyis felismertették velük, hogy a Miskolci Egyetem komoly szakemberképzése nagy előrelépés lehet a munkaerőhiány megoldásában, a hely és a város adottságai és infrastruktúrája pedig alkalmas a nagy beruházások hatékony és költségkímélő megoldásaira.

Ezek az intézkedések az elvándorlást Miskolc térségéből és az agglomerációs körzetből némiképp megállították, sőt még hazatelepülőkről is tudni, akik az elmúlt évtizedekben visszatértek szülővárosukba.

A térség kistelepüléseinek lakói szintén helyet kapnak ezeknek a vállalatoknak az életében. A Miskolcra való beköltözés helyett, külön megállapodásra olyan magán buszjáratokat finanszíroznak a nagyvállalatok, melyek a legkisebb településekről is behordják a dolgozókat a munkahelyükre, ezzel valamilyen szinten megakadályozva a falvak és községek elnéptelenedését és lassítva az urbanizációs folyamatokat.

Miskolcon tehát számos olyan törekvés van a kultúra és az ipar területén is, amelyek ösztönző hatással vannak az itteni családalapításra és munkavállalásra.

Természetesen ez sokszor nem elég, a fiatalok útkeresése, de inkább tapasztalatlan kíváncsisága felülírhatja a városvezetés minden próbálkozását, mely talán szükséges is ahhoz, hogy ezek az emberek érett gondolkodású, tetterős fiatakként telepedjenek le végleg Miskolcon megtapasztalva azt, hogy életkörülményei és feltételeik itt is megfelelő mértékben és kielégítően megteremthetők.

Második tanulmányutunk alkalmával Miskolc mellett Rudolftelepig utaztunk. A frissen megválasztott polgármester mester beszélt arról az elképzeléséről, hogy a faluban üresen álló ingatlanokat az önkormányzat felvásárolná, vállalkozók bevonásával felújítanák, így a leendő vásárlók akár azonnal költözhető ingatlanhoz jutnának. Bízunk a Falusi CSOK céljában, így abban, hogy a csökkenő lakosságszámú és elöregedő településük fiatal családok számára is vonzó lehet. Lehetőségünk volt találkozni helyi fiatalokkal is, akik jelenleg Miskolcra vagy Kazincbarcikára járnak iskolába, de egyikük sem kollégista, inkább buszoznak mindennap, de jobb szeretnek otthon lenni. Az iskola elvégzését követően is szeretnének a településükön maradni, bár tisztában vannak vele, hogy munkalehetőség csak a környező nagyvárosokban van. A helyi művelődési ház fontos feladatának tekinti, hogy a helyiekből ismét közösséget kovácsoljon, ehhez a fiataloknak társas-játék esteket, az idősebbeknek klubfoglalkozásokat tartanak, könyvtárat tartanak fent.

Szolnok, Kiskunfélegyháza

Egy alkalommal Szolnokra, illetve Kiskunfélegyházára látogattunk el. Mindkét helyen azt vizsgáltuk, hogy a közművelődés hogyan képes a családok életét jobbá tenni, közösséget kovácsolni belőlük, valamint vizsgáltuk a helyi CsaládiPontokat. Ezek olyan közösségi találkozásra lehetőséget adó helyek, amelyek lehetővé teszik a kisgyermekes családoknak az egymással való találkozást, tapasztalatcserét, információt kaphatnak a különböző rendezvényekről, juttatásokról, stb.

Meglátásunk szerint a gyermekvállalási kedv növekedésével párhuzamosan több olyan közösségi kezdeményezést kell felkarolni és támogatni, amely segíti az anyukák közösségben tartását, a szülés utáni depresszió esélyének csökkentését.

Összegzés – Ajánlás

Hosszú és tartalmas projektünkön vagyunk túl.

Mindenekelőtt meg kell, hogy köszönjük a munkáját az összes társ szervezetünknek, együttműködőknek, a szakembereknek és mindenkinek, aki ebben az időszakban és ebben a projektben a munkánkat segítette, hiszen jó páran vannak.

A családok és a munkahelyek helyzetéről egy dolog biztosan kijelenthető, ma Magyarországon és a V4, valamint a Duna Régióban található országok tekintetében is: sokszor bonyolult és körülményes, de lehetőségekkel telített.

Szerettük volna, ha ez a tanulmány rávilágít arra, hogy milyen feltételrendszerben éltünk egykoron, milyen feltételrendszerben élünk most, és ez hová fejleszthető. Így most a leginkább meghatározó témákkal kapcsolatban néhány mondatban konkrét és egyértelmű ajánlásokat szeretnénk tenni, melyeket mintegy következtetésképpen, konzekvenciaként vontunk le a műhelymunkák, a

tanulmányutak és a felmérések során, valamint az azokból nyert tapasztalatcserék és információk alapján.

A családok összetartása és helyzetük javítása:

Két fontos megállapítást tettünk, mikor is nevezhetünk egy családot kiegyensúlyozott, a gyermekek számára kiemelkedően jó fejlődésre alkalmas környezetnek. Az egyik az anyagi biztonság megléte, a másik a családi élet fenntartóinak a biztonságérzete és szociális/mentálhigiénés jólléte. Leegyszerűsítve tehát, ha a család fenntartóinak (és itt mindkét szülőről szó van) anyagi és személyi feltételei megfelelőek, akkor a család és a benne nevelkedő gyermek kiegyensúlyozott képet fog mutatni.

Ennek érdekében: felhívjuk a munkáltatók figyelmét, hogy figyeljenek jobban munkavállalóikra, főleg a kisgyermekes munkavállalóikra, azon belül is az édesanyákra. A felmérések is azt bizonyítják, hogy az anyai szerep valamivel nehezebb, mint az apai, így fontos a kisgyermekes anyukákra való odafigyelés anyagi és mentálhigiénés szempontból is!

A kisgyermekes anyák munkába való visszatérése:

A téma sokszor és sokféleképpen előkerült a munkánk során. Egy itt is biztos: változtatnunk kell, ebben az esetben úgy munkáltatói, mint munkavállalói oldalról egyaránt.

A munkáltatók alternatív megoldásokon kell, hogy elgondolkodjanak, mint a részmunkaidő, a kötetlen munkaidő és a home-office bevezetésének lehetősége a kisgyermekes anyukák számára. Ezekkel a lehetőségekkel kevesebb ideig kell távol maradnia az édesanyának a munkahelyi környezettől, szakmai lemaradása és a munka ritmusából való kiesés mértéke csökkenthető.

Munkavállalói oldalról a tenni akarás és a munkavégzés felelősségére hívnánk fel a figyelmet, pl. egy home-office esetében, ahol az ember hajlamos rosszul, szervezetlenül

megalkotni napi időbeosztását, ez pedig szintén a munka rovására megy.

Fontos, hogy azok az édesanyák, akik kisgyermeket vállaltak, igyekezzenek minél hamarabb visszatérni a munka világába és még fontosabb, hogy a munkáltatójuk ehhez minden segítséget megadjon, és olyan munkakörülményeket teremtsen, melyben a munkavállaló biztonságban és pozitív légkörben érzi magát.

Szociális és segítő háló – nagycsaládok helyzete, lakhatási problémák és gyermekvédelem:

Átfogó témakör, mely egy olyan szociális hálóra próbál rávilágítani, melyet minden vizsgált országban figyelni és folyamatosan fejleszteni szükséges. Lássuk mindezeket témakörönként.

A nagycsaládok helyzete sokszor anyagi létük és biztonságérzetük meglétének az eredménye vagy eredménytelensége. Itt nem mehetünk el szó nélkül a magyarországi intézkedések mellett, mely mind anyagilag, mind pedig szociálisan is ösztönzőleg hatnak a nagycsaládok életre keltésére és ezeknek látható eredménye is van. Ebben a tekintetben a magyar példa irányadó lehet a többi országnak, érdemes a vizsgált országoknak behatóbban áttanulmányozni a magyar politika ezen intézkedéseit és a lehető legtöbb elemet integrálni a saját országuk működési és szociális összetételének megfelelően.

A lakhatási problémák kérdése is megtalálható minden ország napi működési kérdései között. Minden kormány intézkedései foglalkoznak a témával, de sajnos az eredmények sokszor nem elég látványosak. Egy olyan probléma felszámolásáról beszélünk, amit az alapvető jogoknál tartunk számon, hiszen a lakhatáshoz mindenkinek joga van.

A megoldás egy olyan szociális és komplex háló megalkotása lehet, mely az egyéni esetek rávilágítására is képes, és olyan feltételrendszert alakít ki, mely valóban igazságos, ezáltal oda juttatva ezeket a támogatásokat, ahol ez a leginkább szükséges.

Javasoljuk a szociológus és gazdaságpolitikai szakemberek bevonását a témába, és az egyes országokban jelenleg meglévő ilyen rendszer velük együtt történő teljes átvilágítását egy átfogó felmérés indításával, mely a tényleges, csak erre a kérdésre irányuló lakhatási problémák részletes feltérképezését jelenti.

A gyermekvédelem olyan kérdés volt, amelyben talán nincs olyan ember, aki ne értene velünk egyet: az egyik legfontosabb!

A gyermekvédelem helyzete sajnos hazánkban sem kiemelkedően jó. Minden ország újra kell, hogy gondolja a szociális háló ezen fonalát és talán teljesen új rendszert felállítania.

A családtervezésnél és a családalapításnál fel kell hívni a leendő szülők figyelmét, hogy a gyermek felelősség és kötelesség is egyben, a nehéz és anyagilag súlyosan elszegényedett helyzetben lévő családoknál rá kell világítani arra, hogy nem biztos, hogy tudnak megfelelő körülményeket biztosítani gyermekeik számára. Mindemellett az sem biztos, hogy a gyermek családból való kiemelése a megoldás mindig és minden helyzetben, hiszen erre nagyon sok példát láttunk. Olyan gyermekvédelmi rendszert kell kialakítani, mely a családon belül segít a gyerekeknek és csak kirívó, valóban szükséges esetben, utolsó lépésként rendeli el a gyermek saját környezetéből való kiemelését. Ezzel együtt a rendszer segítséget kell, hogy adjon a szülőknek is, hiszen a gyermek

kiszolgáltatott szüleinek, nevelőik körülményei és viselkedése határozza meg a gyermek életét.

Kérdőíves felmérés:

A felmérés egy fontos mérföldköve a hasonló projekteknek, abban az esetben, ha jól csinálják.

Szempontjaink között szerepelt a kérdőívek összeállításánál és kitöltetésénél is a szakmailag képzett és felkészült emberek bevonása.

A válaszokból sok mindent megtudtunk, többek között azt is, hogy a kormányok álláspontja az egyes kérdésekben olykor más képet fest az embereknek, mint amilyen kommunikációt a kormányzat látni szeretne az adott országban. Azt is megfigyelhettük, hogy az egyes kérdésekben olykor szinte teljes az egyetértés országhatáron innen és túl, más kérdésekben viszont komoly különbségek mutatkoztak.

Ennek oka az országok más és más demográfiai helyzete, valamint az egyes népcsoportok kulturális és a szokásbéli különbségei. Ezekre minden ország vezetésének oda kell figyelni és a kormányzati intézkedések rendelkezéseit és kommunikációit úgy meghatározni, hogy az az egyes szubkultúrákban is megfelelő hangon és módon legyen képes „megszólalni”, és így a maximális hatást elérni. Ez egy hatékonyabb és erőteljesebb kormányzás egyik lába is lehet.

Továbbá minden kormánynak érdemes lenne olyan kommunikációt megalkotni, melyek bizonyos esetekben az egyéni felelősség kérdését is hangsúlyozza. A kérdőívek egy részéből kiderül, hogy a lakosság jelentős része kissé menekül a felelősségvállalás elől, holott ez emberi magatartásunk és létezésünk természetes velejárója, nem pedig egy természetes rossz, melyet kénytelen vagyunk elviselni.

A kérdőív tehát rávilágít arra, hogy a felelősség kérdése kétoldalú, a vezetésnek és az embereknek is van mit átgondolni.

A Tribunus Jogsegélyszolgálat bíz abban, hogy jelen projektje a fejlődést és az emberi létezés egyfajta jobbá tételét szolgálta. Szeretnénk, ha az itt leírtak minden olyan szakember vagy átlag olvasó számára hasznos információt és gondolkodni valót adnának, akik tettere készek azért, hogy felnövekvő gyermekeink és majdan utódaink családi helyzete és munkakörülményei a lehető legjobban legyenek Magyarországon és határainkon túl is.

Szervezetünk is ezért dolgozott a múltban, ezért dolgozik a jelenben és mindent megteszünk, hogy a jövőben is a legjobb szolgáltatást és segítséget tudjuk nyújtani a hozzánk forduló embereknek.